

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SOCIALINĖS PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA

Socialinės pedagogikos neakivaizdinių studijų programa, V kursas

Adolfas Ruškys

**NEĮGALIŲJŲ, DALYVAUJANČIŲ NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS
VEIKLOSE, SUBJEKTYVIŲ PATIRČIŲ ANALIZĖ**

Bakalauro darbas

*Bakalauro darbo vadovas -
doc. dr. D. Gerulaitis*

2011

Bakalauro darbo santrauka

Teorinė mokslinės literatūros šaltinių analizė parodė, kad socialinis dalyvavimas traktuojamas kaip daugialypis konstruktas apimantis skirtingomis formomis grįstą, aktyvų asmens dalyvavimą visuomenės gyvenime.

Egzistuoja NVO apibrėžties problema, tačiau dažniausiai NVO apibūdinama kaip, bet kuri pelno nesiekianti organizacija, telkianti ir vienijanti žmones bendrų tikslų siekimui. Mokslinėje literatūroje akcentuojamas pozityvus NVO vaidmuo skatinant neįgaliųjų socialinį dalyvavimą, sprendžiant įvairias jų socialines problemas.

Remiantis teorine analize, gyvenamoji teorija yra asmens paaiškinimas apie ugdomąjį poveikį savo paties mokymuisi, mokymuisi iš kitų, ir mokymuisi iš socialinių aplinkų. Socialinė pedagogika ir gyvenamoji teorija gali būti sietinos pedagoginės kilmės, mokymosi visą gyvenimą trukmės, naratyvinių socialinės pedagogikos žinių plėtotės ir refleksijų aspektais.

Kokybiniu, grupinės diskusijos, metodu buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas – atskleisti subjektyvias neįgaliųjų dalyvavimo NVO veiklose patirtis. Empirinio tyrimo duomenys apibendrinti kokybinės turinio analizės metodu.

Tyrimo dalyvavo 9 skirtingas negales turintys asmenys.

Empirinėje dalyje nagrinėjami subjektyvūs neįgaliųjų dalyvavimo NVO veiklose motyvacijos veiksniai, asmenų su negale ugdomieji poveikiai patirti dalyvaujant NVO veiklose.

Svarbiausios empirinio tyrimo *išvados*:

- Tyrimo dalyvavę, negalę turintys asmenys išskyrė dvi juos motyvuojančių dalyvauti NVO veiklose veiksmų grupes, tai – 1) *bendra(darbia)vimo poreikių tenkinimo* bei *savirealizacijos* ir 2) *pripažinimo poreikių tenkinimo* veiksniai. Bendra(darbia)vimo poreikių tenkinimo kategorija savyje talpina ir bendrystės konotaciją, nurodančią buvimą, veikimą kartu, dalijimąsi džiaugsmu.
- *Sąmonėjimas subjektyvios neįgaliųjų sampratos transformacijos aspektu* ir *neįgaliųjų į(si)galinimas* – pagrindiniai neįgaliųjų patirti ugdomieji poveikiai dalyvaujant NVO veiklose.
- *Naujų narių poreikis* (jaunų narių pritraukimo poreikis ir iniciatyvių žmonių įsitraukimo į organizacijos veiklas poreikis), *naujų veiklų, paslaugų* ir *papildomo finansavimo poreikis*, remiantis tyrimo dalyvavusių informantų patirtimi – esminiai NVO pokyčių poreikiai.

Esminiai žodžiai: neįgalieji, nevyriausybinė organizacija, socialinis dalyvavimas, gyvenamoji teorija.

Turinys

Bakalauro darbo santrauka	2
Įvadas.....	4
1 skyrius. TEORINĖ SOCIALINIO DALYVAVIMO IR NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS APIBRĖŽTIS.....	7
1.1. Teorinės socialinio dalyvavimo charakteristikos.....	7
1.2. Nevyriausybinės organizacijos apibrėžties problema.....	10
2 skyrius. GYVENAMOJI TEORIJA TYRĖJO DALYVAVIMO NVO VEIKLOSE IR NEGALĖS PATIRTIES KONTEKSTE.....	13
2.1. Hipotetinės gyvenamosios teorijos ir socialinės pedagogikos sąsajos.....	13
2.2. Tyrėjo gyvenamoji teorija: negalės ir dalyvavimo NVO veiklose patirtis.....	15
3 skyrius. NEĮGALIŪJŲ DALYVAVIMO NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS VEIKLOSE SUBJEKTYVIŲ PATIRČIŲ EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI.....	18
3.1. Kokybinio tyrimo metodika	18
3.2. Sutelktos grupinės diskusijos metodo pasirinkimo pagrindimas.....	19
3.3. Tyrimo dalyviai.....	20
3.4. Neįgaliųjų dalyvavimo NVO veiklose subjektyvių patirčių analizė.....	21
Išvados.....	28
Literatūra.....	30
Pagrindinės sąvokos.....	37
2 priedas.....	38

Įvadas

Tyrimo problema ir aktualumas. Pastaruoju metu Lietuvos ir užsienio socialinių mokslų teorijoje bei praktikoje aktualizuojama neįgaliųjų įgalinimo aktyviai dalyvauti skirtingose gyvenimo srityse svarba ir pripažįstamas mokymosi visą gyvenimą, kaip atskirties mažinimo priemonės, poreikis. Gerulaičio, Gudinavičiaus ir kt. (2011) teigimu, NVO tampa reikšminga visuomenine jėga, padedančia užtikrinti neįgalaus asmens gyvenimo orumą, teikiančia galimybes plėtoti socioedukacines veiklas mokymosi visą gyvenimą kontekste. Mokymosi visą gyvenimą paradigma, kaip teigia Mickūnaitė (2008), atveria elitinio švietimo vartus net ir labiausiai nuo mokymosi nutolusiems rizikos grupių suaugusiesiems. Totoraitis (2009) mokymosi visą gyvenimą idėjos plėtrą traktuoja kaip vieną iš priemonių socialinei atskirčiai mažinti. Autorius pažymi, kad socialinės atskirties grupės Lietuvoje be iškritusių iš bendrojo lavinimo sistemos asmenų, nuteistųjų ir kt. apima ir neįgaliuosius.

Mokslininkai (Radzevičienė, Gerulaitis ir kt., 2010, ir kt.) aktualizuoja neįgaliųjų dalyvavimo nevyriausybinų organizacijų (toliau – NVO) veiklose svarbą realizuojant esminius integracijos principus, skatinant jų socialinį dalyvavimą. Skirtingi neįgaliųjų socialinio dalyvavimo aspektai (tokie kaip neįgaliųjų ir jų šeimų dalyvavimas ugdymo procese, neįgaliųjų dalyvavimas darbo rinkoje ir kt.) išsamiai analizuojami nūdienos šalies (Baranauskienė, Juodraitis, 2008; Gerulaitis, 2007; Gerulaitis, Gudinavičius ir kt. 2011, Ruškus, Mažeikis, 2007; Šėporaitytė, Tereškinas, 2007 ir kt.) ir užsienio mokslininkų (Ebersold, 2009; Fougeuyrollas, 2010 ir kt.) darbuose. Šėporaitytė, Tereškinas (2007) pažymi, kad nors vis labiau atkreipiamas dėmesys į neįgaliųjų problemas ir poreikius, tačiau dar nepakankamai dėmesio skiriama itin svarbioms neįgaliems asmenims sferoms, tokioms kaip švietimas ir užimtumas.

Neįgaliųjų mokymosi visą gyvenimą kontekste aktualizuotinas informalus (savaiminis) mokymasis, kuris suprantamas kaip “mokymasis visuomeninės, profesinės veiklos metu ir laisvalaikio”¹. Mokymosi visą gyvenimą idėja itin aktuali skirtingą negalę turintiems asmenims

¹ *Neformalioju ir savaiminiu būdu įgytų mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo studijų rezultatais tvarkos aprašas.*(2011). http://kkc.vdu.lt/lt/system/files/ikelimui/neformal_vert_tvarka_atnaujinta_2011.pdf

akcentuojant, kad be visiems žmonėms svarbių dalykų, neįgaliesiems aktualu mokytis, specifinių, jiems individualiai reikšmingų, savarankiškumo, saviraiškos ir kt. subtilybių. Segregaciją patyrusiems neįgaliesiems svarbu mokytis gyventi integruotai, hiperglobą patyrusiems – mokytis gyventi savarankiškai, asmenims įgijusiems negalę gyvenimo eigoje, labai svarbu ne tik „prisijaukinti“ įgytą negalę, bet ir mokytis gyventi iš naujo su kitokiu - „nauju“ (pakitusiu) kūnu: mokytis valdyti neįgaliojo vežimėlį, rankinio valdymo automobilį ir kt. Minėtų dalykų neįmanoma išmokyti pabuvojus vienoje neįgaliųjų aktyviosios reabilitacijos stovykloje, nes tai – ilgalaikis procesas, kurio eiga priklauso ne tik nuo asmens turimos negalės pobūdžio, bet ir nuo žmogaus turimų nuostatų, motyvacijos, asmenybės savybių ir kt. veiksnių. Mokymosi visą gyvenimą paradigma numato mokymosi būdų ir aplinkų įvairovę. Akcentuotina, kad pvz. pokalbis su konkrečiu žmogumi neformalioje aplinkoje vienam asmeniui gali turėti reikšmingą ugdomąjį poveikį, tuo tarpu kitam gali būti visiškai nereikšmingas. Tenka konstatuoti, kad Lietuvoje trūksta tyrimų, kuriuose būtų atskleidžiami subjektyvūs neįgaliųjų informального mokymosi, dalyvaujant NVO veiklose, aspektai. Radzevičienė, Gerulaitis ir kt. (2010) pažymi tyrimų, kurie atskleistų neįgaliųjų gebėjimo kooperuotis nevyriausybinėse organizacijose, tarpusavio santykių tarp pačių neįgaliųjų, NVO vadovų požiūrį į organizacijos narių gebėjimą kooperuotis, valstybės vykdomą politiką NVO atžvilgiu, nepakankamumą. Mūsų šalyje trūksta ir kokybinių tyrimų atskleidžiančių kuo svarbus dalyvavimas NVO veiklose patiems negalę turintiems asmenims. Vinikaitytė (2009) pažymi, kad Lietuvoje dominuoja kiekybiniai negalės srities tyrimai, kurių duomenys, nors ir yra statistiškai patikimi, bet neatskleidžia specifinių, giluminių tyrinėjamų reiškinių charakteristikų, subjektyviai išgyventų patirčių. Asmenų su negale dalyvaujančių nevyriausybinių neįgaliųjų organizacijų veiklose subjektyviai išgyventos patirtys negali būti ignoruojamos atskleidžiant ir analizuojant skirtingus jų socialinio dalyvavimo aspektus, jos neturi „nuskęsti“ kiekybinių duomenų jūroje. Šio tyrimo esmę atskleidžia probleminis klausimas – kokios neįgaliųjų dalyvavimo NVO veiklose subjektyvios patirtys? Kokių ugdymosi poveikių patyrė neįgalieji dalyvaudami NVO veiklose? Toks neįgaliųjų dalyvavimo NVO veiklose subjektyvių patirčių tyrimas, nors iš dalies užpildys mokslinių duomenų, apie neįgaliųjų apsisprendimo dalyvauti NVO veiklose motyvų trūkumą, leistų atskleisti kokių subjektyvių ugdomųjų poveikių neįgalieji patyrė dalyvaudami NVO veiklose, papildytų Lietuvos negalės srities tyrimų duomenis subjektyvia, negalės ir dalyvavimo NVO veiklose patirtį turinčio tyrėjo, gyvenamąja teorija.

Tyrimo objektas – neįgaliųjų dalyvavimo nevyriausybinių organizacijos veiklose subjektyvios patirtys.

Tyrimo tikslas – atskleisti neįgaliųjų dalyvavimo nevyriausybines organizacijos veiklose subjektyvias patirtis.

Uždaviniai:

1. Remiantis teorine mokslinės literatūros šaltinių analize atskleisti neįgaliųjų socialinio dalyvavimo, nevyriausybines organizacijos ir gyvenamosios teorijos sampratą, išskirti hipotetines gyvenamosios teorijos ir socialinės pedagogikos sąsajas.
2. Remiantis apklausoje dalyvavusių, negalę turinčių informantų nuomone, atskleisti esminius jų dalyvavimo NVO veiklose motyvacijos veiksnius ir patirtus ugdomuosius poveikius dalyvaujant NVO veiklose.
3. Atskleisti pagrindinį tyrėjo ugdomojo poveikio rezultatą pasiektą dalyvaujant NVO veiklose ir palyginti su tyrime dalyvavusių informantų NVO patirtais ugdomaisiais poveikiais.
4. Nustatyti kokius NVO pokyčių poreikius aktualizuoja tyrime dalyvavę neįgalieji.

Tyrimo metodai – teorinė mokslinės literatūros šaltinių analizė, kokybinis tyrimas. Tyrimo duomenys rinkti sutelktos grupės metodu, apibendrinti – kokybinės turinio (angl. *content*) analizės metodu.

Tyrimo dalyviai – 9 skirtingas negales turintys asmenys. Tyrimas atliktas 2011 m. gegužės – spalio mėnesiais, vienoje iš Klaipėdos neįgaliųjų NVO.

Bakalauro darbo struktūra. Šį bakalauro darbą sudaro: įvadas, 3 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (62 šaltiniai), santrauka anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 3 lentelės. Prieduose pateikiamos pagrindinės sąvokos ir transkribuotas grupinės diskusijos konspektas. Darbo apimtis - 37 puslapiai.

1 skyrius. TEORINĖ SOCIALINIO DALYVAVIMO IR NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS APIBRĖŽTIS

1.1. Teorinės socialinio dalyvavimo charakteristikos

Socialinio dalyvavimo terminą sudaro dviejų žodžių – *socialinis* + *dalyvavimas*, junginys, todėl tikslinga atskleisti ir šių žodžių, kaip atskirų kalbos vienetų, reikšmę. *Terminų žodyne* (2010) *socialinis* apibūdinamas kaip susijęs su visuomenės, gyvenimu, visuomeninis. Murray (2005) pateikia išsamesnį apibūdinimą akcentuodamas, kad terminas *socialinis* reiškia kolektyvinius veiksmus, tinklų egzistavimą ir tam tikrų normų pripažinimą. *Dalyvavimas, tarptautinių žodžių žodyne* (2008) apibrėžiamas, kaip tam tikros pozicijos užėmimas atitinkamoje vietoje. Woolcock, Narayan, (2000) teigimu, *dalyvavimas* yra individo narystė formaliuose ir neformaliuose tinkluose. „Dalyvauti, reiškia būti vyksmo dalimi. Dalyvavimas yra svarbi asmens tapatumo ir savivokos plėtojimosi dalis“ (Cymru, 2000, p. 111). Abs ir Veldhuis (2006) išskiria keturias dalyvavimo rūšis: 1) *socialinis dalyvavimas*, 2) *kultūrinis dalyvavimas*, 3) *ekonominis dalyvavimas*, 4) *politinis dalyvavimas*. Minėti autoriai *socialinį dalyvavimą* apibūdina kaip žmonių įsitraukimą į visas bendražmogiškojo gyvenimo sritis apimančias veiklas, susijusias su šeima, draugais, kaimynais, kolegomis. Eskytės (2008) teigimu socialinio dalyvavimo negalima pavadinti atskiru grynuoliu, kadangi jis susideda iš daugybės socialinių procesų. Remiantis minėtos autorės nuomone ir ją plėtojant svarbu pažymėti, kad pilnavertis socialinis dalyvavimas iš esmės glaudžiais susijęs su Abs, Veldhuis (2006) išskirtomis kitomis (kultūrinio, ekonominio, politinio) dalyvavimo rūšimis. Eliminavus kultūrinį, ekonominį, politinį dalyvavimą, net tik kiekybine, bet ir kokybine prasme pakistų ir asmens socialinio dalyvavimo raiška (socialinis dalyvavimas taptų siauresnis, t.y. ribotesnis, mažėtų bendruomeninis ir visuomeninis asmens aktyvumas, žemėtų asmens užimama pozicija, arba transformuotųsi į nereikšmingą poziciją, iš anksčiau užimtos reikšmingos, tam tikroje vietoje ir pan.).

Fougeyrollas (2010) teigia, kad negalės lauke (mokslinėse studijose ir praktikoje) *dalyvavimo* ir *socialinio dalyvavimo* konceptai pradėti taikyti nuo 1990 m. Autorius pažymi, kad šių konceptų atsiradimas (angl. *emergence*) sietinas su įvairiais ir dinamiškais ideologiniais pokyčiais. „Šie konceptai pagrindė perėjimą nuo segregacinės perspektyvos, perėjimą nuo žmonių su kūno, funkcionalumo ir elgesio skirtingumais traktavimo, kaip nukrypusių nuo normalumo standartų ar

šių žmonių, kaip keliančių grėsmę juos supančiai bendruomenei supratimo, prie fundamentalių (pamatinių) žmogaus teisių akcentavimo, nepriklausomai nuo to, kokios yra asmens charakteristikos“ (Fougeyrollas, 2010, p. 1).

Mokslinėje literatūroje egzistuoja gausybė socialinio dalyvavimo apibrėžčių, tačiau nepaisant socialinio dalyvavimo traktuočių įvairovės, svarbu pažymėti, jog visų jų esmė – ta pati, nurodanti asmens veikimą kartu su kitais, akcentuojanti asmens aktyvumo raišką tiek bendruomeninėje, tiek visuomeninėje veikloje. Gerulaitis (2007) teigia, kad socialinis dalyvavimas traktuojamas gana įvairiai ne tik socialinių mokslų teorijoje, bet ir praktikoje. Autorius pažymi, kad kiekvienos visuomenės nariai turi gausybę galimybių dalyvauti visuomenės gyvenime, tačiau tuo pat metu pažymi, kad neįgalieji dažnai atsiduria socialinės, psichologinės, organizacinės, ekologinės (aplinkos), materialinės izoliacijos situacijose. Išvardintos izoliacijos situacijos, traktuotinos kaip neįgaliųjų socialinį dalyvavimą stabdantys veiksniai, kurie sietini su negalę turinčių asmenų atskirtimi. Dėl ligos – kūno funkcijų, veiklų sutrikimų, įvairių bazinių gebėjimų sunkumų, Ališausko (2002) teigimu, atsiranda ir žmogaus socialinio funkcionavimo ribotumų, tačiau minėtas autorius pažymi, kad yra daug pavyzdžių, kai vienas aklasis ar kurčiasis iš tiesų neįgalus (pasižymi visais neįgalumo požymiais), kitas gali nebūti tik neįgalus (yra menininkas, rašytojas, sportininkas, muzikantas, pedagogas, geras darbininkas). Ebersold (2007) teigia, kad stiprinant neįgaliųjų socialinį dalyvavimą svarbu sumažinti socialinio dalyvavimo trikdžius pasinaudojant kuo įvairesniais resursais ir skatinant neįgalų patį siekti aktyvesnio įsitraukimo į bendruomenės ir visuomenės gyvenimą.

Mokslininkai (Ebersold, 2007; Fougeyrollas, 2010; Gerulaitis, 2007; Ruškus, Pocevičienė, Geležinienė, Urbelytė, 2004 ir kt.) pažymi, kad socialinio dalyvavimo sąvoka nurodo aktyvų asmens dalyvavimą visuomenės gyvenime įvairiomis formomis, pavyzdžiui dalyvavimą priimant sprendimus, kuriant tapatumą, turint įsipareigojimų ir funkcijų, dalyvaujant bendros veiklos kūrime ir pan. Ruškus, Pocevičienė, Geležinienė, Urbelytė (2004) pažymi, kad socialinio dalyvavimo idėja numano neįgaliųjų pilietiškumą, aktyvesnį vaidmenį kuriant, plėtojant paslaugų prieinamumą bei kokybę visuomenėje ir institucijose, užtikrinant pagrindines žmogaus teises.

Kai kurie autoriai (Ruškus, Mažeikis, 2007) socialinio dalyvavimo paradigmą aktualizuoja kaip pozityvią alternatyvą socialinės integracijos konceptui, pažymėdami, kad pastarasis yra vulgarizuotas, praradęs ne tik aiškiai operacionalizuotą ir apibrėžtą turinį, bet ir savo prasmę. Skirtingos nuomonės šiuo klausimu laikos Ebersold (2009) teigdamas, kad negali būti dalyvavimo be integracijos ir priešingai, negali būti integracijos be dalyvavimo. Fougeyrollas (2010) teigimu socio-istoriniame (angl. *socio-historical*) kontekste *dalyvavimas* ar *socialinis dalyvavimas* siejamas

su konkrečių žmonių veiksmais, tačiau nesiejamas su tuo ką kiti žmonės padaro dėl tam tikro asmens ar grupės žmonių, nesiejamas su politinėmis strategijomis numatančiomis tam tikrų paslaugų teikimą, nesiejamas ir su aplinkos pritaikymu tam tikrai grupei žmonių. Minėto autoriaus nuomone, tuo socialinio dalyvavimo konceptas skiriasi nuo socialinės integracijos koncepto, kuris tampriai siejamas su esamu kontekstu (socialiniu, politiniu ir pan.) ir tuo kas yra padaryta dėl konkrečios grupės žmonių.

Gerulaitis (2007) atlikęs išsamią šalies ir užsienio autorių mokslinių publikacijų socialinio dalyvavimo tema analizę, pažymi, kad socialinis dalyvavimas yra daugiamatis konstruktas, aprėpiantis formalius ir neformalius socialinius vaidmenis, įsitraukimą į įvairias bendruomenines veiklas bei socialinį gyvenimą. Autorius išskiria tokius *asmens dalyvavimo* komponentus:

1. *asmens socialinis aktyvumas* (aiškinamas socialinių kontaktų skaičiumi ir tai kaip aktyviai asmuo dalyvauja formalių ir neformalių visuomenės grupių veikloje, pvz. studijos ar kursai, susitikimai, teatro, kino, parodų lankymas, dalyvavimas giminių susitikimuose ir pan.);
2. *identiteto kūrimas ir palaikymas* (kuo daugiau yra sąveikų, institucijų, į kurias žmogus įsitraukia, ir socialinių partnerių su kuriais bendrauja, tuo daugiau apibūdinamų bruožų, tapatumų įgyjama, pvz. besimokančiojo, studento, darbuotojo ir kt. identitetai)
3. *dalyvavimas priimant sprendimus* (kai kurios gyventojų grupės ir atskiri individai – pavyzdžiui – neįgalieji, vaikai ir kt. - gali būti laikomi negebančiais priimti sprendimų dėl neva nepakankamų komunikacinių gebėjimų, pilietinio ir moralinio brandumo);
4. *savanoriškas apsisprendimas veikti* (vidiniai asmens motyvai veikti kartu su kitais).

Mokslininkai (Ebersold, 2007; Eskytė, 2008; Gerulaitis, 2007; Ruškus, Mažeikis, 2007 ir kt.) akcentuoja, kad socialinio dalyvavimo konceptas numato santykius grįstus, skirtingų visuomenės narių, sąmoningais susitarimais. Plėtojant pastarąją mintį neįgaliųjų socialinio dalyvavimo kontekste, pažymėtina, kad santykiai, grįsti įvairiais negalę turinčių ir jos neturinčių žmonių susitarimais yra traktuotini, kaip viena iš sėkmingų, neįgaliųjų socialinio dalyvavimo, charakteristikų. Ruškaus, Mažeikio (2007) teigimu, socialinis dalyvavimas įmanomas tik tuo atveju, jei neįgaliajam ir jo šeimai padedama plėtoti savo veiksmų kompetencijas, jiems suteikiant galių būti partneriais, padedant jiems rasti resursų, leidžiančių šeimai ir neįgaliajam plėtoti savo potencines galimybes, jas įgyvendinti įvairiose socialinio dalyvavimo situacijose.

Darbas, mokymasis, laisvalaikis, Ebersold (2007) teigimu, – pagrindinės neįgaliųjų sėkmingo socialinio dalyvavimo sritys. Pažymėtina, kad laisvalaikį traktuojant kaip vieną esminių neįgaliųjų socialinio dalyvavimo sričių, omenyje turimas laisvalaikis, kuris praleidžiamas sąveikaujant su kitais bendruomenės, visuomenės nariais. Eskytė (2008) teigia, kad socialinis

dalyvavimas ugdo tokias individo savybes kaip: drąsa, orumas, teisingumas, atsakomybė, gebėjimas laisvai pasirinkti, ateities planavimas, pagarba tradicijoms.

Ruškaus, Mažeikio (2007) nuomone socialinio dalyvavimo paradigma numano, jog nebesiekama neįgalumo eliminuoti klinikinėmis arba norminimo, adaptavimo priemonėmis, priešingai – neįgalumas matomas, kaip individuacijos, savikūros, į žmogų orientuotų socialinių santykių, hominizacijos prielaida. Galima teigti, kad socialinio dalyvavimo konceptas suponuoja lankstaus požiūrio į negalę turinčius asmenis, plėtotę (akcentuojant neįgaliųjų gebėjimus, stipriąsias puses, konstruojant pozityviomis konotacijomis pasižyminčią negalės apibrėžtį ir pan.). Lankstus požiūris į žmonių negalės situacijoje galimybes ir vertingumą, anot Vaičekauskaitės (2008), leidžia jų savarankiškumo raiškos ir plėtos galimybes suvokti optimistiškai. Norint plėtoti neįgaliųjų socialinio dalyvavimo galimybes, kaip pažymi Ruškus, Pocevičienė, Geležinienė, Urbelytė (2004), būtina konfrontuoti ir kooperuoti visų, ne tik neįgaliųjų interesus, mobilizuoti įvairius resursus ir spręsti konkrečias problemas. Minėti autoriai teigia, kad tai numato ne tik individualizuotą, į konkretų individą orientuotą kelią, tačiau ir savito, duodančio, ne tik imančio, neįgaliojo tapatumo konstravimą.

Mokslininkai (Gerulatis, 2007; Ruškus, Mažeikis, 2007) pažymi, kad socialinio dalyvavimo efektyvumas tiesiogiai priklauso nuo jo tikslingumo, akcentuodami, kad svarbu parodyti kokiose socialinės, politinės, ekonominės, kultūrinės erdvės sferose gali reikštis neįgalieji.

Apibendrinant šį poskyrį galima teigti, kad mokslinėje literatūroje socialinis dalyvavimas apibrėžiamas kaip daugialypis konstruktas apimantis skirtingomis formomis grįstą, aktyvų asmens dalyvavimą visuomenės gyvenime. Darbas, mokymasis ir laisvalaikis leidžiamas sąveikaujant su kitais visuomenės nariais – esminiai sėkmingo asmenų su negale socialinio dalyvavimo komponentai.

1.2. Nevyriausybines organizacijos apibrėžties problema

Nevyriausybines organizacijos priskiriamos taip vadinamajam trečiajam – nevyriausybiniam visuomenės sektoriui. „Kiekvieną visuomenę sudaro trys sektoriai: valdžios, verslo ir nevyriausybiniis. Nevyriausybiniis sektorius – nevaldžios įkurtos ne pelno siekiančios organizacijos, tarnaujančios visuomenės labui“(Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas teikiant viešąsias paslaugas, 2005, p. 4).

Literatūroje aktualizuojama aiškaus ir vienareikšmio termino NVO apibrėžimo nebuvimo Lietuvos teisės aktuose problema. Šimašius (2011) teigia, kad nevyriausybines organizacijos susiduria su daugybe iššūkių, kurie yra susiję su finansais, visuomenės nuostatomis, teisiniu

reglamentavimu. Minėtas autorius pažymi, kad nėra atskirai įstatymu apibrėžiama kas yra nevyriausybinė organizacija, nors toks apibrėžimas yra būtinas. „Reikalingas vientisas NVO apibrėžimas teisės aktuose, nes būtina jį atriboti nuo kitų panašių terminų ir suformuoti vienodą visuomenės ir įstatymų leidėjo supratimą, kas yra, o ypač kas nėra NVO“ (*NVO koncepcija Lietuvoje*, 2009, p. 26). NVO apibrėžimo poreikis pažymimas ir einamaisiais metais parengtame leidinyje *Nevyriausybių organizacijų problemos, aktualūs klausimai bei pasiūlymai* (2011) akcentuojant, kad įstatymų leidėjas NVO terminą vartoja nesistemiškai ir niekur nėra detalizavęs jo turinio, todėl nėra aišku kas gi Lietuvoje yra NVO.

„Kalbant apie nevyriausybinės organizacijos reikia paminėti labai dažnai vartojamas giminingas sąvokas – nevalstybinės organizacijos, nepelno organizacijos, pelno nesiekiančios organizacijos, nevyriausybines institucijas“ (*Nevyriausybių organizacijų dalyvavimas teikiant viešąsias paslaugas*, 2005, p. 5). Leidinyje *NVO koncepcija Lietuvoje* (2009) pažymima, kad apibrėžimuose daug dėmesio skiriama ne tam, kas yra NVO, o tam – ką jos daro, todėl su apibrėžimais labai dažnai pateikiamas pavyzdinis jų veiklos sąrašas.

Literatūroje pateikiamas NVO apibūdinimas plačiąja ir siaurąja prasmėmis. Plačiąja prasme NVO yra bet kuri pelno nesiekianti organizacija, kurios tiesiogiai nekontroliuoja valdžios institucijos, o siaurąja prasme NVO gali būti apibrėžiama kaip nepriklausomi nuo valstybės ar savivaldybės institucijų ir pelno savo dalyviams neskirstantys privatūs juridiniai asmenys, kurie savo tikslų siekia pagal iš esmės nustatytą vidaus tvarką ir kurių nariais arba dalyviais tampama ne dėl įstatymų reikalavimų ar kitų esminių objektyvių aplinkybių. Siaurąja prasme NVO gali būti laikomos asociacijos², labdaros paramos fondai³ ir viešosios įstaigos⁴ (*NVO koncepcija Lietuvoje*, 2009).

Vienas svarbiausių ne pelno organizacijų privalumų, kaip pažymi Šimašius (2000), yra tai, kad paprastai jos gali lengviau panaudoti neapmokamą, dažnai vadinamą savanorišku, darbą. Autoriaus teigimu, tokiu atveju asmuo, skiriantis savo laiką ne pelno organizacijos labui, dažniau traktuoja tai ne kaip darbą, iš kurio pelnomasi pragyvenimui, bet kaip laisvalaikį, kuris dėl vieno ar kitų motyvų yra skiriamas nemokamai padėti ne pelno veikloje.

Fung (2003) išskiria 3 pagrindines NVO funkcijas demokratinėje visuomenėje:

- 1) interesų gynimas bei atstovavimas;
- 2) piliečių socializacija bei pasipriešinimas;
- 3) galios kontrolė.

² NVO gali būti laikomos tik tos asociacijos, kuriuos yra steigiamos iš privačių asmenų iniciatyvos.

³ NVO gali būti laikomi tie labdaros ir paramos fondai, kurie neįsteigti valstybės įnašų pagrindu.

⁴ NVO gali būti laikomos kai kurios VŠĮ, atsižvelgiant į veiklos pobūdį ir steigėjus.

Šios pagrindinės NVO funkcijos svarbios ir skirtingas negales turintiems asmenims. Pasak Ruškės, Beneševičiūtės (2011) neįgaliųjų išitraukimas į įvairių nevyriausybinių ir kitų organizacijų veiklas, kurios orientuotos į tam tikrą negalę turinčius asmenis, yra vienas iš neįgaliųjų aktyvumo, jų asmeninio vertingumo konstravimo veiksmų. Gerulaitis, Gudiničius ir kt. (2011) teigia, kad dalyvavimas NVO veikloje plėtoja neįgaliųjų socialinį kapitalą.

Mokslininkai (Gerulaitis, Gudiničius ir kt., 2011; Žalimienė, Rimšaitė, 2007 ir kt.) akcentuoja NVO pozityvų vaidmenį skatinant neįgaliųjų socialinį dalyvavimą, sprendžiant įvairias šios grupės žmonių socialines problemas. Žalimienės, Rimšaitės (2007) teigimu ypač svarbus vaidmuo NVO sektoriui priskiriamas sprendžiant socialines problemas. Autorės akcentuoja, kad pripažįstama būtinybė labiau remtis nevyriausybinių organizacijų teikiamomis galimybėmis siekiant įveikti valstybės garantijų ir rinkos teikiamų paslaugų nepakankamumą socialinių paslaugų srityje. Kitų mokslininkų (Okunevičiūtės – Neverauskienės, Pocius, Gruževskio, Moskvinos, 2008 ir kt.) nuomone, neįgaliųjų NVO bendradarbiaudamos su vietos institucijomis turėtų suaktyvinti norinčių dirbti, bet turinčių integracijos į darbo rinką sunkumų klientų paiešką, prioritetą teikiant neįgaliams asmenims bei mažų miestelių ir kaimo gyventojams, kurie dėl didesnių atstumų, informacijos stokos, ar kitų priežasčių nepatenka į darbo biržos akiratį.

Žalimienė, Rimšaitė (2007) išskiria kai kurias NVO išitraukimo į paslaugų teikimą problemas, kurios yra gana dėsningos ne tik Lietuvai, bet ir kitoms pokomunistinėms šalims, tai: netolygus NVO įsitvirtinimas įvairiuose šalies regionuose; nepakankama NVO profesinė, vadybinė kompetencija dalyvauti teikiant socialines paslaugas; nepakankamas NVO sektoriaus galimybių bei reikšmės visuomenės, politikų ir viešųjų institucijų vertinimas. Šimašius (2000) pažymi, kad valstybė ir savivaldybė teikia paramą NVO tiek pinigais, tiek patalpomis. Minėto autoriaus nuomone suprantama, kad NVO yra dažnai nepatenkintos, jog paramos per mažai, o valdžios institucijos dažnai teigia, jog parama naudojama neefektyviai.

Apibendrinant šį poskyrį galima teigti, kad Lietuvoje egzistuoja NVO apibrėžties problema, tačiau NVO gali būti apibūdinama kaip, bet kuri pelno nesiekianti organizacija, telkianti ir vienijanti žmones bendrą tikslų siekimui, kurios tiesiogiai nekontroliuoja valdžios institucijos. Mokslinėje literatūroje akcentuojamas pozityvus NVO vaidmuo skatinant neįgaliųjų socialinį dalyvavimą, sprendžiant įvairias šios grupės žmonių socialines problemas.

2 skyrius. GYVENAMOJI TEORIJA TYRĖJO DALYVAVIMO NVO VEIKLOSE IR NEGALĖS PATIRTIES KONTEKSTE

2.1. Hipotetinės gyvenamosios teorijos ir socialinės pedagogikos sąsajos

Gyvenamoji teorija (angl. *living theory*) plačiai taikoma nūdienos užsienio edukologų (Cahil, 2007; Delong, 2002; Glavey, 2008; Jones, 2008; Levy, 2006; McNiff, 2006; Serper, 2010; Wood, Morar, Mostert, 2007 ir kt.) tyrimuose, tuo tarpu nepavyko aptikti Lietuvos autorių mokslinių darbų, kuriuose jie remtųsi minėta teorija.

Siekiant atskleisti socialinės pedagogikos ir gyvenamosios teorijos sąsajas pirmiausia tikslinga pateikti šios teorijos sampratą. Gyvenamosios teorijos autorius Whitehead (2008) nurodo, kad asmens paaiškinimas apie ugdomąjį (angl. *educational*) poveikį (angl. *influence*) paties žmogaus mokymuisi (angl. *learning*), mokymuisi iš kitų ir mokymuisi iš socialinių darinių/struktūrų (angl. *social formation*), kuriose tie žmonės gyvena, dirba ir yra gyvenamosios teorijos esmė. Autorius straipsnyje aprašydamas kodėl jis pajuto gyvenamosios teorijos poreikį paaiškina skirtumą tarp edukologijos (angl. *education*) tyrimo ir ugdomojo/mokomojo (angl. *educational*) tyrimo. Whitehead (2008) nuomone edukologijos tyrimas yra atliekamas iš įvairių disciplinų perspektyvos, tokių kaip ugdymo filosofija, ugdymo sociologija, edukologijos istorija, ugdymo psichologija, švietimo vadyba ir kt., tuo tarpu ugdomasis/mokomasis tyrimas sutelktas į pagrįstų/efektyvių (angl. *valid*) gyvenamosios teorijos formų kūrimą ir įteisinimą (angl. *legitimation*), kurios paaiškina ugdomuosius poveikius (angl. *educational influences*) asmenims.

Mokslininkai (Leliūgienė, 2003; Vaitkevičius, 1995) pažymi, kad socialinei pedagogikai būdingas tarpdiscipliniškumas ir akcentuoja, kad nors socialinės pedagogikos kilmė yra siejama su pedagogika, tačiau ji susijusi ir su sociologijos bei kt. mokslų teorijomis. Gyvenamoji teorija, neretai užsienio autorių (Cahil, 2007; McNiff, 2006; Delong, 2002 ir kt.) dar vadinama kaip gyvenamoji mokymosi teorija (angl. *living educational theory*) pažymint jos pedagoginę kilmę. Taigi, gyvenamoji teorija ir socialinė pedagogika gali būti siejamos pedagoginės kilmės aspektu.

Gyvenamoji teorija gali būti siejama su savaiminiu (kitaip – informaliuoju) mokymusi, kuris, kaip teigia Anužienė (2006), yra kasdienės veiklos darbe, šeimoje ir laisvalaikio pasekmė. Minėta autorė pažymi, kad tai nėra sistemingas mokymasis tikslų, laiko bei aprūpinimo prasme ir nėra patvirtinamas jokių valstybės pripažintu dokumentu. Kitaip tariant informaliajo mokymosi esmė yra ta, kad mokymosi procesas gali vykti skirtingose aplinkose ir trukti visą gyvenimą. Akcentuotina, kad Vaitkevičius (1995) socialinę pedagogiką prilygina socialiniam ugdymui,

pažymėdamas, kad socialinės pedagogikos objektas – individas ir jo socializacijos, socialinio ugdymosi procesas, kuris trunka visą gyvenimą. Todėl pagrįstai galima teigti, kad gyvenamoji teorija ir socialinė pedagogika gali būti siejamos ir mokymosi visą gyvenimą trukmės aspektu. Tačiau, svarbu pastebėti, kad literatūroje (Fokienė, 2007; Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2001) pažymima, jog informalus mokymasis gali likti visai nepastebėtas, nors tai pati seniausia mokymosi forma ir pagrindinė vaikystėje. Fokienės (2007) teigimu savaiminis mokymasis gali būti skatinamas gyvenimo, profesinių aplinkybių, todėl jo gali nepripažinti net patys individai, papildantys savo žinias ir gebėjimus. Tai, kad patys asmenys gali nepripažinti savaiminio mokymosi, gali būti traktuojama kaip veiksnys atskleidžiantis šios rūšies mokymosi skirtumą nuo gyvenamosios teorijos. Whitehead (2009a) akcentuoja, kad gyvenamosiose teorijose žmonės plėtoja (angl. *generate*) savo patirtis apie ugdomąjį poveikį jų pačių mokymuisi. Asmuo siekiantis paaiškinti kas, kaip, kur ir kodėl suponavo vienokį ar kitokį ugdomąjį poveikį jo paties mokymuisi neneigia, bet priešingai - teigia, kad mokosi iš skirtingų žmonių, situacijų, aplinkų ar socialinių kontekstų.

Mokymosi iš skirtingų socialinių aplinkų, žmonių, situacijų ir pan. aspektu gyvenamoji teorija gali būti sietina ir su mokymosi paradigma. Mokslininkai (Jucevičienė, Simonaitienė, Bankauskienė, Šiaučiukienienė, 2005; Targamadžė, 2010) teigia, kad mokymosi paradigma pabrėžia nuolatinį mokymąsi, žinias, gebėjimus ir akcentuoja tai kas besimokančiajam aktualu, prasminga. Mokymosi paradigma, kaip pažymi Jucevičienė ir kt., (2005) akcentuoja savivaldų mokinio mokymąsi (mokinys mokosi ne tik tada, kai yra mokomas, bet gali mokytis ir mokosi taip pat ir savo iniciatyva, o šie rezultatai taip pat yra vertinami ir pripažįstami. Targamadžės (2010) nuomone mokymosi paradigmoje aktualizuojama žmogaus sąveika su aplinka ir savojo, individualaus žinojimo kūrimas remiantis savo patirtimi. Autorė teigia, kiekvienas mokinys turi unikalią savo žinių įgijimo patirtį ir ja remdamasis gali konstruoti savo žinojimo sistemą, o vadovėlis, mokytojas yra ne vieninteliai žinojimo šaltiniai. Pažymėtina, kad mokymosi paradigma numato ne tik įvairius ir labai skirtingus mokymosi šaltinius, tačiau ir skirtingas mokymosi aplinkas. Jucevičienė ir kt. (2005) pažymi, kad mokymosi aplinka vienam žmogui yra ne viena, jų gali būti daug, kadangi mokymosi aplinkos – tai visos edukacinę vertę turinčios žmonių gyvenimo bei veiklos erdvės, įgalinančios individo asmeninį tobulėjimą, realizuojamą per mokymosi pastangas. Taigi, mokymosi aplinkų įvairovės aspektu gyvenamoji teorija taip pat gali būti sietina su mokymosi paradigma.

Literatūroje (McNiff, 2006; Whitehead, 2009b), naratyvas (pasakojimas) traktuojamas kaip viena iš galimų gyvenamosios teorijos charakteristikų. “Gyvenamoji teorija, kaip asmens

paaškinimas apie mokomąjį (angl. *educational*) poveikį (angl. *influence*) jos/jo mokymuisi (angl. *learning*) ir poveikį mokymuisi iš kitų, gali būti suprantama kaip naratyvinio tyrimo forma prasidedanti tyrėjo pasakojimu apie savo gyvenimo patirtis“ (Whitehead, 2009b, p. 2)⁵. Autorius pažymi, kad ne visi naratyvai yra gyvenimo teorijos, bet visos gyvenimo teorijos yra naratyvai.

Naratyvo, kaip vieno iš gyvenamąją teoriją charakterizuojančių komponentų, pripažinimas taip pat gali būti traktuojamas kaip šios teorijos ir socialinės pedagogikos sąsajų prielaida. Pasak Švedaitės (2005) socialinės pedagogikos mokslas turi daug ką nuveikti, ypač praktinės veiklos refleksijos srityje. Pažymėtina, kad remiantis gyvenamąja teorija, galima būtų ne tik pateikti mokslui naujų, naratyvinių socialinės pedagogikos žinių, bet ir plėtoti jų refleksijas (ne tik praktines, bet ir mokslines).

Apibendrinant šį poskyrį galima teigti, kad užsienio mokslinėje literatūroje gyvenamoji teorija apibūdinama kaip asmens paaškinimas apie ugdomąjį poveikį savo paties mokymuisi, mokymuisi iš kitų, ir mokymuisi iš socialinių aplinkų, kuriose žmogus gyvena, dirba. Gyvenamoji teorija gali būti suprantama kaip naratyvas prasidedantis tyrėjo pasakojimu apie savo gyvenimo patirtis tyrinėjamo fenomeno aspektu. Ši teorija ir socialinė pedagogika gali būti sietinos pedagoginės kilmės, mokymosi visą gyvenimą trukmės, naratyvinių socialinės pedagogikos žinių plėtotės ir refleksijų aspektais. Pažymėtina, kad Lietuvos socialinių pedagogų darbuose ši teorija kol kas netaikoma.

2.2. Tyrėjo gyvenamoji teorija: negalės ir dalyvavimo NVO veiklose patirtis

Pripažįstant naratyvinę gyvenamosios teorijos pobūdį ir siekiant neiškraipyti šios teorijos esmės svarbu neignoruoti tyrėjo pasakojimo apie turimas patirtis tiriamo fenomeno kontekste. Todėl šiame poskyryje glaustai pateiksiu savo negalės patirties ir dalyvavimo NVO veiklose gyvenamąją teoriją. Gyvenamosios teorijos autoriaus buvusi mokinė McNiff⁶ (2006), viename iš straipsnių, kuriuose ji rėmėsi minėta teorija akcentuoja, kad jos istorija yra jos mokomoji gyvenamoji teorija. Taigi, mano gyvenimo istorija – mano gyvenamoji teorija.

Savo gyvenamosios teorijos pasakojimą pradėsiu pasiremdamas Anužienės (2006) teigimu, kad mokymasis yra tikras darbas pilnu etatu, pasireiškiančiu pastovia protinės veiklos įtampa, kuri

⁵ „A living theory, as an explanation by an individual of their educational influences in their own learning and in the learning of others can be understood as a form of narrative research in that it begins with the experiences as lived and told by the researcher“ (Whitehead, J., 2009, p. 2).

⁶ **Pastaba.** Buvusi Whitehead'o mokinė McNiff šiuo metu yra garbaus amžiaus profesorė, parengusi gausybę edukologinių mokslinių publikacijų, mokslinių studijų ir kt., kuriuose taikė veiklos tyrimą, rėmėsi gyvenamąja teorija ir pan.

be atokvėpio minučių gali susprogdinti ir geriausią nusiteikimą mokytis. Remdamasis savo asmenine patirtimi, galiu teigti, kad mokymasis gyventi kitaip, įgijus negalę po patirtos traumos – kupinas psichologinių įtampų, kurios dažnai palaidoja dar nespėjusį užgimti norą mėginti pradėti kitokią, t. y. naują gyvenimą. Tačiau „lūžio“ momentas, kuomet vis tik žmogus pradeda mokytis gyventi naujai, yra lyg „antrasis gimimas“. Mokymosi laiką, Anužienės (2006) teigimu, reikėtų vertinti kaip nepaprastą asmeninę investiciją ir laimingą gyvenimo periodą intelektualiniu, emociniu ir tarpasmeniniu požiūriu, kuris be naujų kompetencijų įgijimo dar padės įgauti naujų jėgų. Turiu pripažinti, kad nepaisant suteikto skausmo ir kai kurių turėtų galių (galėjimo vaikščioti) praradimo negalė buvo mano savęs kitokio pažinimo ir atradimo, mokymosi gyventi iš naujo veiksnys, o dalyvavimas NVO veikloje – naujų (kitokių) galių įgijimo prielaida. Taigi, man mano negalė yra praradimas ir atradimas viename. Viluckienė (2011) atlikusi neįgaliųjų gyvenamojo pasaulio fenomenologinę analizę teigia, kad gyvenimas su negale visada bus skirtingai ir labai individualiai suvokiamas bei išgyvenamas dėl kiekvieno asmens unikalios savo patirčių istorijos. Plėtojant autorės mintį galima teigti, kad unikalios negalės patirčių istorijos suponuoja originalias, nestandartines neįgaliųjų gyvenamąsias teorijas.

Aš negalę įgijau po to, kai vieną vasarą išvykęs su šeima poilsiauti prie Platelių ežero smagiai į jį neriau. Nėrimas į ežerą buvo paskutinis mano atliktas veiksmas, kurį įgyvendinau kaip žmogus dar neturintis negalės. Nebuvau pasivaišinęs jokiais svaigiaisiais gėrimais, tiesiog neapskaičiavau gylio. Nuo šio įvykio ir prasidėjo mano negalės ir dalyvavimo neįgaliųjų NVO veiklose istorija ir šios istorijos gyvenamoji teorija.

Traumos metu buvo sutrumpinti mano kaklo 6 ir 7 slanksteliai. Todėl buvau paralyžiuotas žemiau krūtinės (t. y. žemiau pažeidimo lygio). Po traumos negalėjau pajudinti kojų, mažai jėgos turėjau plaštakose. Žemiau pažeidimo lygio kūnas nejautė skausmo, šalčio ir karščio. Pirmas dienas ligoninėje nesupratau kas įvyko, galvojau, kad pagulėsiu savaitę kitą ir išvažiuosiu namo...

Laikui bėgant traumos pasekmes suvokiau realiai, ir nebepuoselėjau vilčių, kad vieną gražią dieną išseisiu iš ligoninės savomis kojomis. Ligoninėje praleidau beveik metus. Neatsimenu tiksliai, bet po 3 – 4 mėnesių pragulėtų ligoninėje pradėjau judinti kairės kojos nykštį. Pajudinau jį labai minimaliai, buvo sunku pastebėti juda jis ar ne. Prisimenu, žmona pamačiusi, kad pajudinu nykštį (pamatė tik iš antro karto) apsiverkė. Praėjus porai savaitių po nykščio pajudavimo pradėjau judinti pėdą, po kurio laiko pradėjau truputį sulenkti koją per kelį...

Laikui bėgant išmokau naudotis neįgaliojo vežimėliu, vairuoti rankinio valdymo automobilį, nueiti nedidelius atstumus naudodamasis alkūniniais ramentais.

Turiu pastebėti, kad nuo negalės atsiradimo savo gyvenimą skirstau į dvi dalis: gyvenimą iki traumos ir gyvenimą po traumos, kitaip tariant gyvenimą be negalės ir gyvenimą su negale. Viluckienė (2010) teigia, kad negalę, kuri yra stuburo traumos ar galūnes paralyžiuojančios ūminės ligos pasekmė, galima vadinti biografiniu lūžiu, nes tai yra tam tikra prasme šokiruojanti, griunamojo pobūdžio patirtis, kada gerai žinomi kasdieniniai rutininiai ryšiai ir praktikos yra sutrikdomi. Mano atveju, biografinis lūžis (negatyviaja prasme) tinkamai apibūdina gyvenimo su negale pradžią (maždaug 4 metus, tiek laiko prirėkė susitaikyti su esama situacija). Po traumos išgyvenau daug netekties/praradimo skausmų. Patyręs traumą praradau ne tik gebėjimą vaikščioti, bet ir darbą, kai kuriuos draugus (dabar įvardinčiau netikrais draugais). Iširo mano šeima, teko pajusti, ką reiškia būti priklausomu nuo kito žmogaus ir kurį laiką būti kito išlaikomu. Man, pradėjusiam dirbti ir užsidirbti jau nuo šešiolikos metų finansinė ir kitokia priklausomybė - labai nemaloni ir slegianti. Tačiau biografinis lūžis, mano atveju turi ir labai svarbią pozityviąją pusę, kuri atsiskleidė tuomet kai nustojau gailėtis savo buvusiojo gyvenimo ir pradėjau naują, kitokį, tačiau dėl to nemažiau prasmingą ir įdomų gyvenimą. Kalbant apie kitą negalės pusę – atradimą, svarbu paminėti, kad įgijęs negalę atradau kitokias savo galias. Niekada negalvočiau, kad įgijęs neįgalę galėsiu siekti ir pasiekti: mokytis ir įgyti aukštąjį išsilavinimą (tikiuosi šį darbą sėkmingai apginsiu), turėti darbą, kurį dirbdamas teikiu pagalbą kitiems (teikiu neįgaliųjų techninės pagalbos priemonių remonto paslaugas), aplinkinių žmonių pripažinimą, susikurti sau patogią gyvenamąją aplinką (baigiu pasistatyti savo poreikiams pritaikytą gyvenamąjį namą). Negalė skatino mane savarankiškai gyventi, nepaisant pačios negalės, kas anksčiau atrodė neįmanoma, o dalyvavimas neįgaliųjų NVO veikloje išugdė empatiško bendravimo, komandinio darbo (pvz. projektinių veiklų rašymas kartu su kolektyvo nariais ir pan.) gebėjimus. Iki traumos dirbau statybose su įvairiais kėlimo mechanizmais (autokranais, autobokšteliais), tad bendradarbiavimo atmosferos kuriant naują bendrų minčių produktą, patirti neteko. Kol negalės neturėjau buvau mažakalbis, tuo tarpu po traumos, įsiliejęs į NVO pradėjau kalbėti ganėtinai daug. Dalyvaudamas neįgaliųjų NVO veikloje atradau ir pažinau naujų, nuostabių žmonių, kai kurie iš jų – labai geri mano draugai. Negana to, tapau neįgaliųjų NVO direktoriumi, tad įgijau ir vadovavimo patirties. Iki traumos turėjau tik darbininkiškų profesijų praktinės patirties.

Dalyvavimas neįgaliųjų NVO veikloje labai praturtino mano gyvenimą, suteikė pasitikėjimo savimi, įkvėpė naujo gyvenimo džiaugsmo ir suteikė naujų galimybių. Svarbiausias ir, mano nuomone esminis lūžis, mano gyvenime, papildęs biografinį lūžį (negalės atsiradimo mano gyvenime) naujomis, pozityviomis charakteristikomis, ir įvyko būtent tuomet, kai įstojau į neįgaliųjų NVO ir šioje organizacijoje pradėjau dirbti. Neįgaliųjų NVO mokiausi iš kitų negalę

turinčių organizacijos narių, analizavau skirtingus savo gyvenimo aspektus ir suvokiau, kad nors ir ne visas mano gyvenimas, bet taip kaip ir negalės neturint, taip pat ir ją turint, daug kas gyvenime priklauso nuo manęs paties, nuo manų pastangų. Šis supratimas yra pats svarbiausias, ugdomojo poveikio dalyvaujant NVO veiklose, rezultatas. Dalyvavimą NVO veiklose, galima susieti su tęstiniu sąmonėjimo procesu, o sąmoningumą, kaip to proceso rezultatą.

Mokymosi visą gyvenimą memorandumė (2001) pažymima, kad žmonės yra pagrindiniai veikėjai žinių visuomenėje, o vertingiausia – žmogaus gebėjimas nuolat besikeičiančioje aplinkoje naudoti žinias veiksmingai ir protingai. Leidinyje teigiama, kad siekdami pilnai išvystyti šį gebėjimą, žmonės turi norėti ir galėti imti gyvenimą į savo rankas – trumpai tariant, tapti aktyviais piliečiais. Taigi, mano gyvenimas „nušvito“ tada kai norėjau ir pradėjau imti gyvenimą į savo rankas, dalyvauti NVO veiklose. Be abejo, ne tik dalyvavimas neįgaliųjų NVO, mano paties aktyvumas ir pastangos, bet ir aplinkinių parama, palaikymas – labai reikšmingi „naujo“ gyvenimo (gyvenimo su kitokiu kūnu) pradžios aspektai. Esu idėjos, kad tik nuolatinės sąveikos su kitais ir aktyvi asmens pozicija, nuolatinis bendradarbiavimas, kuria ir perkuria mūsų (žmonių) gyvenimus, šalininkas.

3 skyrius. NEĮGALIŲJŲ DALYVAVIMO NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS VEIKLOSE SUBJEKTYVIŲ PATIRČIŲ EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI

3.1. Kokybinio tyrimo metodika

Kokybinio tyrimo duomenys rinkti grupinės diskusijos (angl. *focus group*) metodu. Tyrimo duomenys analizuoti taikant kokybinį turinio analizės metodą.

Grupinės diskusijos etapai. Darbas sutelktoje grupėje vyko remiantis mokslininkų (Rupšienės, 2007; Ruškaus, 2007) rekomenduojamais sutelktos grupės eigos struktūriniais komponentais. Žemiau pateikiama grupinės diskusijos eiga:

- 1) pasisveikinimas, prisistatymas grupei;
- 2) tyrimo temos, tikslų bei problemos pristatymas, grupinės diskusijos eigos ir trukmės aptarimas;
- 3) trumpas paaiškinimas, ko tikimasi iš dalyvių;
- 4) duomenų fiksavimo ir jų panaudojimo etikos klausimų aptarimas;
- 5) neįgaliųjų dalyvavimo NVO veiklose subjektyvių patirčių išsakymas, dalyvavimo NVO veiklose kintamųjų užrašymas;
- 6) diskusijos apibendrinimas;
- 7) diskusijos užbaigimas (padėka dalyviams ir atsisveikinimas).

Po sutelktos grupės diskusijos tyrimo rezultatai buvo transkribuoti iš garsinio failo į rašytinį tekstą. Transkribuojant duomenis, laikantis konfidencialumo ir anonimiškumo principų, pakeisti visų tyrime dalyvavusių informantų vardai. Gautas rašytinis tekstas apdorotas taikant kokybinį turinio analizės metodą. Duomenų tikėtinumą (angl. *credibility*) užtikrintas taikant dalyvių kontrolę (angl. *member checking*). Pirminės duomenų analizės rezultatai, siekiant grįžtamojo ryšio, buvo išsiuntėti diskusijos dalyviams tam, kad jie patikslintų ar duomenų apdoravimo metu nebuvo pakeista išsakytų minčių reikšmė. Tyrimo dalyvių buvo paprašyta, kad pakomentuotų tyrimo duomenų interpretacijas, paaiškintų ar jos yra teisingos. Pirminę tyrimo ataskaitą teko patikslinti pagal tyrimo dalyvių išsakytus komentarus. Patikslinus tyrimo ataskaitą atlikta pakartotinė dalyvių kontrolė. Išsiuntus patikslintas empirinio tyrimo interpretacijas informantai nepateikė jokių pastabų, sutiko su visomis pateiktomis interpretacijomis ir išvalgomis. Siekiant užtikrinti duomenų validumą, remiantis Maxwel (2005) atliktas gautų tyrimo išvadų validumo testavimas ieškant tyrimų, kurių išvados – priešingos. Tyrimų, kurių išvados yra priešingos neaptikta.

3.2. Sutelktos grupinės diskusijos metodo pasirinkimo pagrindimas

Grupinės diskusijos metodas pasirinktas remiantis mokslininkų (Babie, 2007; Rupšienės, 2007) išskirtais kriterijais dėl, kurių verčiau rinktis fokusuotą grupę, nei kitokių kokybinių duomenų rinkimo metodą, pvz. interviu. Sutelktos grupės metodo pasirinkimą lėmė šie kriterijai:

1) *grupės interakcijos kriterijus* (tikėtasi, kad grupės dalyvių interakcija gali iššaukti turtingesnius atsakymus);

2) *tiriamos problemos jautrumo kriterijus* (tiriama problema nėra tokia jautri respondentams, kad jie vengtų išsakyti savo nuomonę arba nuslėptų informaciją);

3) *duomenų rinkėjo nuovargio ir atsižvelgimo į tyrimo informantų situaciją, kriterijus* (duomenų rinkėjui tenka tik vieną kartą susitikti su viena focus grupe, o tyrime dalyvaujančių informantų turima judėjimo negalė esant nepalankioms sąlygoms apsunkina mobilumą⁷);

4) *geografinis kriterijus* (galimybė sukviesti tyrimo dalyvius į vieną vietą);

5) *ribotų resursų (laiko, kainos) kriterijus* (tyrimui galėjo būti skirtas trumpas laikas⁸, riboti resursai⁹);

6) *interviu klausimai* (tyrėjas turi pakankamai teorinių negalės patirties ir dalyvavimo NVO veikloje ir teorinių socialinio, edukacinio darbo su neįgaliais asmenimis žinių, kad galėtų suformuluoti prasmingus, temos esmę atskleidžiančius klausimus);

7) *duomenų rinkėjo kompetencijos kriterijus* (tyrėjas turi grupės kontroliavimo ir vadovavimo grupei gebėjimų).

Sutelktos grupės diskusijos metodas, pasirinktas dar ir todėl, kad yra tinkamas tyrimo tikslui, uždaviniams realizuoti. Bitinas (2006) pažymi, kad fokusinių grupių duomenims netaikomi reprezentatyvumo reikalavimai, nevertinamas teiginių teisingumas ar klaidingumas. Siekiant atskleisti subjektyvias patirtis reprezentatyvumas tampa nereikšmingu, svarbiausia minčių, nuomonių, grįstų informantų patirtimi, įvairovė.

⁷ Tyrime dalyvavo ir tie informantai, kurių gyvenamoji aplinka nepritaikyta jų poreikiams, todėl jiems reikalinga kito asmens pagalba, kuri ne visada įmanoma, o tyrėjas taip pat negali jiems patogiu metu, susitikti pokalbiui ir pan.

⁸ *Paaiškinimas.* Tyrėjas yra dirbantis žmogus. Darbo specifiška – neįgaliųjų techninės pagalbos priemonių remonto paslaugų teikimas. Jei tyrimui būtų skiriamas laikas darbo sąskaita, reiškia klientams tektų tenkintis sugedusiomis techninės pagalbos priemonėmis.

⁹ Tyrimui naudotos tyrėjo asmeninės lėšos.

3.3. Tyrimo dalyviai

Kokybinio tyrimo imtis sudaryta atsitiktinės kriterinės atrankos būdu. Atsitiktinė kriterinė atranka, kaip pažymi Rupšienė (2007) taikoma tais atvejais, kai labai informatyvių populiacijos vienetų yra daugiau, negu vienas tyrėjas galėtų susidoroti¹⁰. Minėta autorė pažymi, kad todėl taikant atsitiktinumo principą pasirenkami tik keli vienetai ir sudaroma labai maža imtis. Tyrimo dalyvių atrankos kriterijai – turima negalė ir dalyvavimo NVO veikloje, patirtis. Tyrimo dalyviai – 9, skirtingas negales (6 - judėjimo negalę, 3 – regėjimo negalę) turintys, darbingo amžiaus asmenys. Mokslininkai (Bitinas, 2006; Rupšienė, 2007) teigia, kad optimalus sutelktos grupės dalyvių skaičius 8 – 10 žmonių.

Kokybinio tyrimo duomenų rinkimas vyko 2011 m. gegužės mėnesį, vienoje Klaipėdos neįgaliųjų nevyriausybinėje organizacijoje. Grupinės diskusijos konspektas pateiktas 2 priede. Kokybinė turinio analizė atlikta 2011 m. birželio – spalio mėn.

3.4. Neįgaliųjų dalyvavimo NVO veiklose subjektyvių patirčių analizė

Žmonės – labai įvairūs ir skirtingi, todėl kiekvieno asmens, taip pat ir negalę turinčiojo, dalyvavimas ar nedalyvavimas tam tikrose veiklose susijęs su jų turimais motyvacijos veiksniais. Literatūroje išskiriama įvairių motyvacijos teorijų, tačiau siekiant atskleisti subjektyvias neįgaliųjų dalyvavimo NVO veiklose patirtis, išskirti jų dalyvavimo NVO motyvus, svarbios ne skirtingos teorijos, o tyrime dalyvavusių žmonių patirtys, nuomonės. Vanier (2006) teigia, kad paliko visas filosofines idėjas apie žmogišką būtybę, kad atrastų patį žmogų ir suprastų ką iš tikrųjų reiškia būti vyru ar moterimi. Taip ir šiuo atveju, paliktos visos motyvacijos teorijos, kad būtų suprasta, kas skatina negalę turinčius asmenis dalyvauti NVO veiklose. Taigi, tirta, kokie tyrime dalyvavusių neįgaliųjų dalyvavimo NVO veiklose motyvacijos veiksniai. Tyrimo duomenys pateikti 1 lentelėje.

¹⁰ Pastaba. Šio darbo autorius (t.y. aš) yra vienos Klaipėdoje veikiančios neįgaliųjų organizacijos vadovas, todėl neįgaliųjų, kurie gali būti traktuojami kaip labai informatyvūs populiacijos vienetai, pažįstu labai daug. Vien tik informacijai surinkti prireiktų daugiau, nei pusę metų, o surinktus duomenis interviu metodu, vienas autorius nebūtų pajėgus apdoroti. Dėl šios priežasties ir taikytas atsitiktinės tikslinės atrankos principas.

Neįgaliųjų dalyvavimo NVO veiklose motyvacijos veiksniai

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys
Bendra(darbia)vimo poreikių tenkinimo veiksniai	Bendravimo poreikių tenkinimo veiksniai	<i>Atėjus čia, man labai gera pabendrauti su vadove, su kolektyvo nariais ir aš tokia pakylėta išeinu namo, man labai gera.</i>
		<i>Aš tai einu čia, kad yra apskritai kažkoks bendravimo kontaktas, daugiau negu, kad būnant tarp keturių sienų.</i>
		<i>Nu, man tai neduok valgyt, bet duok pašnekėt, tai čia kai ateinu, tai išsišneku kiek man reikia.</i>
	Bendradarbiavimo poreikių patenkinimo veiksniai	<i>Nu, ir kai pradėjau čia eiti, tai tuojau kartu ką nors sugalvojam, kartu ką nors veikiam, tai kartu užsiėmus ir laikas kitaip eina. Nu man kaip ir nedavė į depresiją kokią įkrist, nes jau nelabai daug ir trūko.</i>
		<i>Man tai labai patinka kai mes dirbam kokį vieną darbą kartu. Ne tai, kad vienas sau dirbi, bet, kad kartu</i>
Savirealizacijos ir pripažinimo veiksniai	Savirealizacijos veiksniai	<i>Aš tai pavyzdžiui turiu daug idėjų, kokių rankdarbių galima prikurt, tai čia prigalvoju ir galiu savo mintis realizuoti ir dar kiti gali</i>
		<i><...> geriausia man kitiems patinka padet, tada jaučiuosi gerai, o čia reikia padėt, kaip asistentei, tai man patinka dėl to čia būt</i>
	Pripažinimo poreikiai	<i><...> šiaip tai yra svarbu, kad kiti nariai dar ir kaip rankdarbių žinovę, nu, kaip specialistę tave pripažįsta, klausia patarimo ir šiaip.</i>
		<i>Jo, man tinka, kad aš turiu pareigas čia ir esu kaip ir kuratorė renginių, man patiki organizavimą, nu kai patirties toj srity turinčiai ir dar kaip gerai dirbančiai toj srity, tai dėl to aš čia ir einu.</i>

Tyrimo dalyvavę, negalę turintys informantai teigė, kad *bendra(darbia)vimo poreikių tenkinimo* ir *savirealizacijos bei pripažinimo poreikių tenkinimas* – motyvai, kurie skatina juos dalyvauti NVO veiklose. Tyrimo dalyvavusių neįgaliųjų dalyvavimo NVO veiklose motyvacijos veiksniai siejasi su viena iš poreikių motyvacijos teorijų. Šia teorija teigiama, kad nepatenkinti poreikiai sukelia negatyvią asmens būseną ir žmogus atitinkamu savo elgesiu stengiasi tokią būseną, problemą pašalinti. Tai iliustruoja vienos informantės teiginys:

„Nu, ir kai pradėjau čia eiti, tai tuojau kartu ką nors sugalvojam, kartu ką nors veikiam, tai kartu užsiėmus ir laikas kitaip eina. Nu, man kaip ir nedavė į depresiją kokią įkrist, nes jau nelabai daug ir trūko” (Julija).

Pažymėtina, kad aukščiau pateiktas informantės teiginys, ir kiti tyrime dalyvavusių informantų paminėti bendravimo bei bendradarbiavimo poreikiai iš dalies sietini su tyrime dalyvavusių neįgaliųjų bendrystės pajautimo poreikiu. Vanier (2006) pažymi, kad bendrystė nėra tas pats, kas bendradarbiavimas. Minėtas autorius pateikia paaiškinimą, kad kolegos įmonėje darbuojasi dėl to paties tikslo, derina bendrus veiksmus, bet nebūtinai jaučia bendrumą, tuo tarpu bendrystėje mes, veikiamo bendrai, tačiau svarbiausia ne siekti konkretaus tikslo, o būti kartu, dalytis džiaugsmu, rūpintis šalia esančiu. Šį autoriaus teiginį iliustruoja vienos tyrimo informantės nuomonė:

„Man tai labai patinka kai mes dirbam kokį vieną darbą kartu. Ne tai, kad vienas sau dirbi, bet, kad kartu” (Rugilė).

Kitos informantės teiginys, taip pat atskleidžia ne tik bendravimo, bet ir bendrystės pajautimo svarbą asmens gerai savijautai:

“Atėjus čia, man labai gera pabendrauti su vadove, su kolektyvo nariais ir aš tokia pakylėta išeinu namo, man labai gera” (Gabija).

Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, tyrime dalyvavę asmenys akcentuoja ne bendrų tikslų siekimą, bet buvimą, veikimą kartu, dalijimąsi džiaugsmu, o tai – bendrystės komponentai. Pažymėtina tai, kad atliekant tyrimo dalyvių kontrolę (angl. *member checking*) šio darbo autorius pateikė siūlymą keisti kategorijos „bendradarbiavimo poreikių tenkinimo veiksniai“ pavadinimą į „bendrystės poreikių tenkinimo veiksniai“. Atsižvelgus į tyrime dalyvavusių informantų nuomonę, kad bendravimo ir bendradarbiavimo sąvokos jiems aiškesnės ir suprantamesnės kategorijos pavadinimas pakeistas nebuvo. Tačiau tyrimo dalyviai neprieštaravo autoriaus interpretacijoms ir sutiko, kad dalyvauti NVO veiklose labiau motyvuoja būtent bendrystės pajautimo poreikis. Pateikiu šį teiginį iliustruojančią, vieno tyrimo dalyvio atsiųsto, elektroninio laiško ištrauką:

„Taip, iš tiesų sutinku, kad asmeniškai bendrystės pajautimas yra pats svarbiausias kai kalbame apie bendravimą ir bendradarbiavimą mūsų NVO. Tačiau, negalima paneigti, kad svarbu ir bendradarbiavimas ir tiesiog pats bendravimas. Mano nuomone, subkategorijų pavadinimai geriau tegul lieka tokie kokie yra, o platesnis paaiškinimas tegul būna tekste, nes bendrystė svarbu, bet ne mažiau svarbu ir bendravimas, ne mažiau svarbu ir bendradarbiavimas“ (Gabrielius).

Tyrimo dalyvavusių informantų patirti ugdomieji poveikiai NVO. Tirta kokių ugdomųjų poveikių patyrė negalę turintys tyrimo dalyviai dalyvaudami NVO veiklose. Duomenys pateikti 2 lentelėje.

Neįgaliųjų patirti ugdomieji poveikiai dalyvaujant NVO veiklose

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys
Sąmonėjimas subjektyvios negalės sampratos transformacijos aspektu	Sąmonėjimas subjektyvios negalės sampratos transformacijos aspektu, dalyvaujant diskusijose	<...> kai susirinkom į diskusiją apie negalę, tai ten viena dėstytoja ratukuose sako negalė nėra liga ir nebūtinai problema. Tai tada taip kažkaip pergalvojau, kad tikrai ne liga ir ne bėda. Nu tikrai, kad aš nesergu gi, nu, tik, kad biškį koja trumpesnė, bet nu ir ka? Jo, aš irgi iš tos diskusijos prisimenu, kaip ten apie tokius žymią negalę turinčius brolius pasakojo, kad ten jie ir žmonas turi sveikas ir darbais iki kaklų apsvirtę, tai tada pradėjau galvot, kad mano negalė visai ne negalė ir reikia biškį kitaip apie ją mąstyti.
	Subjektyvios negalės sampratos transformacija bendraujant su žymią negalę turinčiais asmenimis	<...> žinai, daug duoda dar kiti žmonės, kur didesnę negalę turi ir tu dar jam nebandyk pasakyt, kad jis su negale, tai tada pradedi kitaip mąstyti, kad nereikia būt tokiu durneliu – verksneliu. Reikia džiaugtis gyvenimu, negrauzti savęs, džiaugtis, kad dar kvėpuoji, matai saulę, nu viskuo ką turi <...> Gi tos negalios, palyginus su juo, pas mane kaip ir nėra, kai pagalvoji.
	Subjektyvios negalės sampratos transformacija praradus buvusius ir atradus naujus draugus	Man tai labai daug supratimo davė, kai po traumas nusisuko tie, kur galvojau, ka yra draugai, o tie kur taip nemaniau, tai pradėjom su jais labai gerai draugaut, taip tada permasčiau viską, pergalvojau ir supratau, kad negalė ne tai, kad kažkas tik blogo, bet toks rėtis, kuris atskiria pelus, nuo grūdų... ta prasme, tikrus draugus nuo netikrų. Tai gal sakau ir nieko tokio, kad susirgau?
Neįgaliųjų į(si)galinimas	Neįgaliųjų įsigalinimas	Aš, tai čia eidama, vis dažniau ir dažniau mažčiau kad aš iš tiesų dar labai daug galiu. <...> taip, taip, aš galiu. o ne kas kitas už mane galės, aš galiu ir viskas.
	Neįgaliųjų įgalinimas	<...> kažkaip aiškino, aiškino, “pielavojo” mane ir įaiškino, kad gi tikrai galiu. <...> nu tai tas jų pavyzdys ir kaip čia pasakius, davė man supratimo, kad aš irgi pati galiu daryt ką noriu <...>

Antroje lentelėje matyti, kad tyrime dalyvavę negalę turintys asmenys, kaip jų patirtus ugdomuosius poveikius dalyvaujant NVO veiklose, išskyrė sąmonėjimą subjektyvios negalės sampratos transformacijos aspektu ir į(si)galinimą. Pirmąją, sąmonėjimo subjektyvios negalės sampratos transformacijos aspektu, kategoriją, neįgaliųjų išskirtą, kaip jų patirtą ugdomąjį poveikį dalyvaujant NVO veiklose, galima susieti su brazilų edukologo Paulo Freire engiamųjų pedagogikoje apibūdintu *constientizacao* terminu. „Terminas *conscientizacao* reiškia mokymąsi suvokti socialinius, politinius ir ekonominius prieštaravimus ir imtis veiksmų prieš engėjiškos tikrovės elementus“ (Freire, 2000, p. 17). Minėtas autorius pažymi, kad reikia stengtis ne konsultuoti (teikti žinias), bet stiprinti *conscientizacao*, o kai tai pavyksta padaryti, žmonės gali kritiškai

apmąstyti savo požiūrį į visą pasaulį. Pasak Freire (2000) kritiškas santykis su šia nuostata verčia juos prisiiinti tikrąjį vaidmenį – pasaulio pertvarkymą, kuris jiems, kaip žmonėms, priklauso ir, kuris juos daro žmonėmis, Subjektais. Tyrime dalyvavusių informantų išsakytos mintys apie jų subjektyvias negalės sampratos transformacijas rodo, kad dalyvavimas NVO veiklose iš esmės keičia ir jų gyvenamąsias negalės teorijas, tačiau tuo pat metu parodo, kad skirtingus žmones veikia skirtingos situacijos, kurios gali būti traktuotinos, kaip ugdomųjų poveikių situacijos. Vieniems paveikus dalyvavimas diskusijose: „<...> kai susirinkom į diskusiją apie negalę, tai ten viena dėstytoja ratukuose sako negalė nėra liga ir nebūtinai problema. Tai tada taip kažkaip pergalvojau, kad tikrai ne liga ir ne bėda. Nu tikrai, kad aš nesergu gi, nu, tik, kad biškį koja trumpesnė, bet nu ir ka ?” (Julija).

Kiti akcentuoja žymią negalę turinčių žmonių pavyzdžio poveikį jų negalės sampratos pasikeitimui:

“<...> žinai, daug duoda dar kiti žmonės, kur didesnę negalę turi ir tu dar jam nebandyk pasakyt, kad jis su negale, tai tada pradedi kitaip mąstyti, kad nereikia būt tokiu durneliu – verksneliu. Reikia džiaugtis gyvenimu, negraukti savęs, džiaugtis, kad dar kvėpuoji, matai saulę, nu viskuo ką turi” (Lilija).

“Jo, aš tai bendravau su tokiu žmogum, kur elektriniu tuo vežimėliu važiuoja, tai jis vis sau šypsosi, džiaugiasi, niekad nedejuoja, tai ir man būtų griekas. Gi tos negalios, palyginus su juo, pas mane kaip ir nėra, kai pagalvoji” (Rugilė).

Tretiems, subjektyvios negalės sampratos transformaciją išprovokavo buvusių draugų praradimas ir naujų draugų, dalyvaujant NVO veiklose atradimas:

“Man tai labai daug supratimo davė, kai po traumos nususuko tie, kur galvojau, kad yra draugai, o tie kur taip nemaniau, tai pradėjom su jais labai gerai draugaut, taip tada permasčiau viską, pergalvojau ir supratau, kad negalė ne tai, kad kažkas tik blogo, bet toks rėtis, kuris atskiria pelus, nuo grūdų... ta prasme, tikrus draugus nuo netikrų. Tai gal sakau ir nieko tokio, kad sulūžau? Nu ta prasme, gal net gerai, nes pamačiau, kurie žmonės, draugai – tikri, o kurie ne” (Austėja).

Aptariant neįgaliųjų į(si)galinimo kategoriją visų pirma reikia paminėti, kad tyrime dalyvavę asmenys pabrėžė, kad negali būti įgalinimo be įsigalinimo. Kitaip tariant aktualizavo ir paties asmens aktyvumo svarbą, ką numato socialinio dalyvavimo konceptas. Ruškaus, Mažeikio (2007) teigimu socialinio dalyvavimo esmė yra paties individo įgalinimas suformuluoti savo paties raidos planą. Minėti autoriai pažymi, kad neįgalieji, kaip ir kiti visuomenės nariai gali turėti ir keisti savo nuomonę, dalyvauti kuriant ir gerinant savo gyvenimo sąlygas, siekti pranešti apie save visuomenei. Taigi, aptariant neįgaliųjų įgalinimą kaip vieną iš galimų jų socialinio dalyvavimo plėtotes kryptis, pažymėtina, kad vieni informantai akcentavo kitų asmenų, dalyvaujančių NVO veiklose poveikį jų įgalinimui, kiti priešingai, pažymėjo, kad viskas priklausė nuo jų pačių

mąstymo. Informančių Gabijos ir Austėjos mintys atskleidžia kitų asmenų įtaką jų įgalinimui. Gabija akcentuoja kitų žmonių nuolatinio aiškinimo (*aiškino, aiškino, „pielavojo“ mane*) ugdomąjį poveikį, tuo tarpu Austėja – kitų žmonių pavyzdžio ugdomąjį poveikį jos įgalinimui:

“Kaip tik aš vis galvojau, kad aš nieko čia negaliu ir neaiškinkit man visi “ereliai”, bet kažkaip aiškino, aiškino, “pielavojo” mane ir įaiškino, kad gi tikrai galiu“ (Gabija).

Aš tai mūsų organizacijoje mačiau kitus tokių pat kaip aš negalę turinčius ir labai daug ką savarankiškai pasidarančius. Nu tai tas jų pavyzdys ir kaip čia pasakius ir davė man supratimo, kad aš irgi pati galiu daryt ką man reikia, gal tik kitaip nei buvau, kad įpratus“ (Austėja).

Asmenų su negale įsigalimą puikiai iliustruoja Emilijos, Julijos ir Luko mintys, kuriose pabrėžiama paties žmogaus požiūrio į save, į savo galėjimą ar negalėjimą, svarba. Šių informantų mintys atskleidžia ir paties asmens aktyvumo svarbą (ypač Luko teiginys):

„<...> taip, taip, aš galiu. o ne kas kitas už mane galės, aš galiu ir viskas, nu reikia galvot, kad gali ir tada galėsi. Kitaip nieko nebus“ (Julija).

„Jeigu ne pati, tai niekas nieko ir nepadarys, kad tu kažką galėtum. Turi pats stengtis galėti. Jei aš nenorėčiau galėti, jei nenorėčiau daugiau, tai niekas čia ar kur kitur manęs ir nematytų. Tik nuo paties žmogaus priklauso ar jis bent jau daro tai ką jis gali, ar jis skundžiasi, kad nieko negali, nors iš tiesų labai daug gali“ (Emilija).

„Reikia užmiršt tą savo negalę, kaip ir aš užmiršau, kai pradėjau kurti savo verslą. Nėra kada galvot, kad aš su negale, suktis reikia. Tai ir elgiuosi kaip be negalės. O ką, gal sakysit neįgalus aš? Jei taip, tai tada tas kas sakys toks pats ir yra ir taškas, nėra ką čia daug kalbėt“ (Lukas).

Įgalinimas, kaip pažymi Ruškus, Žvirgždauskas (2011) apima kritinio ugdymo formą, kuri drąsina žmones užduoti klausimus. Autoriai pažymi, kad tai yra kolektyvinio veiksmo pagrindas, sukurtas dalyvaujamos demokratijos principais.

NVO pokyčių poreikiai. Tyrimu buvo siekta atskleisti, kokius NVO pokyčių poreikius aktualizuoja tyrime dalyvavę asmenys. Radzevičienės, Gerulaičio ir kt. (2010) tyrimų duomenys rodo, kad svarbus NVO plėtros potencialas – orientacija ne tik į socialines paslaugas, bet ir iniciatyvų, kaip per švietimą, mokymąsi atsiverti ir išeiti į bendruomenę, kurti bendros veiklos liudijimus, galimybes. Šiame tyrime dalyvavę informantai aktualizavo *naujų narių, naujų veiklų ir paslaugų* bei *papildomo finansavimo poreikius*, kurie svarbūs siekiant pokyčių NVO. Duomenys pateikti 3 lentelėje.

Neįgaliųjų išskirti NVO pokyčių poreikiai

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys
Naujų narių poreikis	Jaunų narių pritraukimo poreikis	Ar tik man taip atrodo, nu, bet nėra jaunimo pas mus. Gal, kad būtų atgytų organizacija.
		<...> nu ir kaip tą jaunimą padaryt neįgaliais, tada gal ir atsirastų?
	Iniciatyvių žmonių įsiliejimo į organizacijos veiklas poreikis	Nu reikėtų tokių labai strainų, aktyvių, tokių veiklių žmonių.
		Gal dar kokia viena kita “dielavaja” moteriškė arba vyriškis ir būtų neblogai, išjudintų čia visus, kurie “miega”.
Naujų veiklų, paslaugų poreikis	Edukacinių veiklų poreikis	Gal švietėjiškos veiklos reikėtų
		Daugiau mokymų galėtumėm organizuoti
		Aš tai kokių seminarų norėčiau įdomiom temom, apie bendravimą, šiaip apie gyvenimą...
	Socialinių paslaugų plėtros poreikis	Nu, plėsti socialines paslaugas, gerai būtų
		Būt gerai, kad daugiau tų asmeninio asistento pagalbos paslaugų teiktų
		Reikėtų ne tik organizacijoje, bet pagalbos į namus daugiau paslaugų
	Naujų užimtumo būrelių ir įvairesnių renginių organizavimo poreikis	Būrelių gal daugiau reikėtų.
		<...> renginių, galima gi prigalvoti, kad ir Rudenėlio šventę, ką kitą mano minčių daugybės...
		<...> daugiau veiklų pasiūlyti tiem kur su proto negale žmonėm, nes jiem labiausiai reikia padėti kuom užsiimt
Finansavimo poreikis	Papildomo finansavimo poreikis	Būdavo anksčiau laisviau, duodavo tų pinigukų, o dabar ne, nors papildomi pinigukai labai praverstų
		Nu jo, reikia daugiau gaut finansų, nes dabar tai jų trūksta

Tyrimo dalyvavę informantai aktualizavo jaunų ir iniciatyvių narių į organizacijos veiklas įtraukimo poreikį, siekiant “išjudinti” kai kurias apleistas veiklos sritis. Panašiai kaip Radzevičienės, Gerulaičio ir kt. (2010) atliktame tyrime dalyvavę informantai, taip ir šiame tyrime dalyvavę neįgalūs asmenys akcentavo *edukacinių veiklų, socialinių paslaugų plėtros, neįgaliųjų užimtumo būrelių ir įvairesnių renginių organizavimo poreikius*. Lyginant su minėtų autorių tyrimo rezultatais, šiame tyrime nauja tai, kad negalę turintys asmenys aktualizavo ir papildomo finansavimo NVO veikloms poreikį, tuo tarpu minėtų autorių tyrimo duomenys tokio NVO pokyčių poreikio neatskleidė. Plačiau aptariant papildomo finansavimo, kaip NVO pokyčių poreikį

pažymėtina, kad per informantų išsakytas mintis atsiskleidžia vartotojiškas, imančiųjų, o ne dudodančiųjų negalę turinčių asmenų su(si)konstruotas tapatumas. Tai iliustruoja žemiau pateikti tyrime dalyvavusių asmenų teiginiai:

*Būdavo anksčiau laisviau, **duodavo** tų pinigukų, o dabar ne, nors papildomi pinigukai labai praverstų“ (Kazytė).*

*“Nu jo, reikia daugiau **gaut** finansų, nes dabar tai jų trūksta. Nu, bet kad **nebeduoda** beveik visai, **mažai mus finansuoja**. Sakyčiau, kad ne kas, ne kas su tuo finansavimu” (Magdutė).*

Apibendrinant asmenų su negalę subjektyvias dalyvavimo NVO veiklose patirtis galima teigti, kad tyrimo informantai dalyvaudami NVO veiklose patyrė ugdomųjų poveikių, kurių rezultatas yra subjektyvios negalės sampratos transformacijos ir neigaliųjų į(si)galinimas. Pažymėtina, kad ugdomųjų poveikių rezultatai gali būti traktuojami kaip tęstiniai, nes visada galima rasti sričių, kur ir vėl būtų naudinga į(si)galinti ar transformuoti subjektyvias sampratas, kad ir tas pačias (šiuo atveju negalės sampratas), kurios gyvenimo eigoje keitėsi. Tyrimo rezultatai parodė, kad informantų įsitraukimo į NVO veiklas motyvacijos veiksniai – bendradarbiavimo poreikių tenkinimas ir savirealizacijos bei pripažinimo veiksniai. Naujų narių poreikis, naujų veiklų, paslaugų ir papildomo finansavimo poreikiai, tyrimo dalyvių nuomone, yra esminiai NVO pokyčių poreikiai.

Pažymėtina, kad siekiant validuoti tyrimo rezultatus buvo atlikta ne tik tyrimo dalyvių kontrolė (angl. *member checking*), bet ir remiantis Maxwel (2005) buvo ieškoma šio tyrimo rezultatus paneigiančių mokslinių duomenų. Tokių duomenų nerasta, todėl šio empirinio tyrimo duomenys traktuotini kaip validūs.

Išvados

1. Remiantis teorine mokslinės literatūros šaltinių analize, socialinis dalyvavimas yra daugialypis konstruktas apimantis skirtingomis formomis grįstą, aktyvų asmens dalyvavimą visuomenės gyvenime, o gyvenamoji - asmens paaiškinimas apie ugdomąjį poveikį savo paties mokymuisi, mokymuisi iš kitų ir mokymuisi iš socialinių aplinkų, kuriose žmogus gyvena ir dirba. Socialinė pedagogika ir gyvenamoji teorija gali būti sietinos pedagoginės kilmės, mokymosi visą gyvenimą trukmės, naratyvinių socialinės pedagogikos žinių plėtotės ir refleksijų aspektais. Remiantis teorine analize Lietuvoje egzistuoja NVO apibrėžties problema, tačiau plačiąja prasme NVO gali būti apibūdinama kaip, bet kuri pelno nesiekianti organizacija, kurios tiesiogiai nekontroliuoja valdžios institucijos.
2. Tyrime dalyvavę, negalę turintys asmenys išskyrė 2 juos motyvuojančių dalyvauti NVO veiklose veiksmų grupes, tai – 1) *bendra(darbia)vimo poreikių tenkinimo* bei 2) *savirealizacijos ir pripažinimo poreikių tenkinimo* veiksniai. Tyrime dalyvavusių neįgaliųjų aktualizuota bendra(darbia)vimo poreikių tenkinimo kategorija savyje talpina ir bendrystės konotaciją, nurodančią buvimą, veikimą kartu, dalijimąsi džiaugsmu. *Sąmonėjimas subjektyvios neįgaliųjų sampratos transformacijos aspektu ir neįgaliųjų į(si)galinimas* – pagrindiniai neįgaliųjų patirti ugdomieji poveikiai dalyvaujant NVO veiklose.

Sąmonėjimas subjektyvios negalės sampratos transformacijos aspektu apima subjektyvios negalės sampratos transformavimą trimis būdais: *dalyvaujant diskusijose, bendraujant su žymių negalę turinčiais* asmenimis bei *praradus buvusius ir atradus naujus draugus*.

Tyrime dalyvavę asmenys pabrėžė, kad negali būti įgalinimo be įsigalinimo aktualizuodami paties asmens aktyvumo svarbą, ką numato socialinio dalyvavimo konceptas. Todėl *į(si)galinimo* kategoriją sudaro *įgalinimo* ir *įsigalinimo* subkategorijos.
3. Pagrindinis tyrėjo ugdomojo poveikio rezultatas pasiektas dalyvaujant NVO veiklose - svokimas, kad nesvarbu turi negalę ar ne, daug kas žmogaus gyvenime priklauso nuo paties asmens, nuo jo pastangų. Lyginant su tyrime dalyvavusių informantų išsakytais ugdomaisiais poveikiais, šio baigiamojo bakalauro darbo autoriaus ugdomojo poveikio rezultatą galima susieti su tyrime dalyvavusių narių aktualizuotu ugdomojo poveikio rezultatu - *į(si)galinimu*, pažyminčiu paties žmogaus ir aplinkinių pastangas.

4. Tyrime dalyvavę neįgalieji išskyrė tokius pagrindinius NVO pokyčių poreikius: *naujų narių poreikis* (jaunų narių pritraukimo poreikis ir iniciatyvių žmonių įsitraukimo į organizacijos veiklas poreikis), *naujų veiklų, paslaugų ir papildomo finansavimo poreikis*.
5. Šio tyrimo rezultatai parodė, kad neįgaliųjų dalyvavimas NVO veiklose yra svarbus jų socialinio dalyvavimo skatinimo, į(si)galinimo veiksnys. Tyrimo duomenys sutampa su nūdienos autorių moksliniais tyrimais, atskleidusiais, kad NVO tampa reikšminga visuomenine jėga, padedančia užtikrinti neįgalaus asmens gyvenimo orumą, realizuojant esminius neįgaliųjų socialinės integracijos principus, skatinant jų socialinį dalyvavimą.

Literatūra

1. Abs, H.J., Veldhuis, R. (2006). *Indicators of Active Citizenship for Democracy – the Social, Cultural and Economical Domain*. http://crell.jrc.ec.europa.eu/ActiveCitizenship/Conference/03_Abs_Veldhuis.pdf (žiūrėta 2011-09-17).
2. Ališauskas, A. (2002). *Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
3. Anužienė, B. (2006). *50 suaugusiųjų švietimo klausimų*. http://www.ku.lt/tsi/_docs/50_klausimu.pdf (žiūrėta 2011-09-17).
4. Babie, E. (2007). *The Basics of Social Research*. USA: Wadsworth Pub Co.
5. Baranauskienė I., Juodraitis A. (2008). *Neįgaliųjų profesinė rehabilitacija: sėkmės prielaidos*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
6. Bitinas (2006). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Vilnius: Kronta.
7. Cahil, M. (2007). *My living educational theory of inclusional practice*. PhD thesis. <http://www.jeanmcniff.com/userfiles/file/Theses/Margaret%20Cahill/3-6.pdf> (žiūrėta 2011-09-15).
8. Cymru, C. (2000). *Tarp žmonių: parankinė socialinio darbuotojo knyga*. Vilnius: Apyaušris.
9. Delong, J. (2002). *How can I improve my practice as a superintendent of schools and create my own living educational theory?* PhD thesis. <http://actionresearch.net/living/delong.shtml> (žiūrėta 2011-05-19).
10. Ebersold, S. (2009). *Negalia aukštajame moksle: pagrindinis ekonominio augimo ir socialinio sutelktumo veiksnys*. <http://www.lss.lt/dokumentai/leidiniai-tyrimai-94/lt/neigaliujuintegracijav3-pdf-671.html> (žiūrėta 2011-11-03).
11. Ebersold, S. (2007). Affiliating participation for active citizenship. *Scandinavian journal for disability research*, 9 (3), 237 – 253.
12. Eskytė, I. (2008). Socialinio dalyvavimo plėtotė vaikų dienos centruose. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 2 (2), 143 – 165.
13. Fokienė, A. (2007). Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimas profesijos mokytojų rengime: poreikiai ir prielaidos. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 14, 36 – 50.
14. Fougeyrollas, P. (2010). *Social participation*. http://cirrie.buffalo.edu/encyclopedia/en/pdf/social_participation.pdf (žiūrėta 2011-10-24).
15. Freire, P. (2000). *Kritinės sąmonės ugdymas*. Vilnius: Tyto alba.
16. Fung, A. (2003). Associations and Democracy: Between Theories, Hopes and Realities. *Annual Review of Sociology*, 29, 515 – 539.

17. Gerulaitis, D. (2007). *Tėvų įsitraukimo į vaiko ugdymo(- si) procesą plėtotė specialiojoje mokykloje*. Daktaro disertacija. http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20070502_082352-20343/DS.005.0.02.ETD (žiūrėta 2011-10-11).
18. Gerulaitis, D., Gudinaičius, B., Jurevičienė, M., Radzevičienė, L., Baranauskienė, I. (2011). Neįgaliųjų sveikatinimo lūkesčių tenkinimas NVO veiklose. *Sveikatos mokslai*, 1, 37 – 42.
19. Jones, J. (2008). *Thinking with stories of suffering: towards a living theory of response – ability*. PhD thesis. <http://actionresearch.net/living/jocelynjonesphd.shtml> (žiūrėta 2011-09-07).
20. Jucevičienė, P., Simonaitienė, B., Bankauskienė, N., Šiaučiukienienė, L. (2005). *Mokytojų didaktinės kompetencijos atitiktis šiuolaikiniam švietimo reikalavimams*. Tyrimo ataskaita. http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/MOKYTOJU_DIDAKT_KOMPETENCIJOS_ATITIKTIS_%20SIUOLAIK_REIKALAV.pdf (žiūrėta 2011-07-07).
21. Leliūgienė, I. (2003). *Socialinė pedagogika*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas.
22. Levy, Ph. (2006). “Living theory”: a pedagogical framework for process support in network learning. *Research in Learning Technology*, Vol. 14, No. 3, 225 – 240.
23. Maxwell, J. A. (2005). *Qualitative Research Design: An Interactive Approach*. London: Sage Publications.
24. McNiff, J. (2006). My Story Is My Living Educational Theory. Ed. D. Clandinin. *A Handbook of Narrative inquiry*, 308 – 329. New York: Sage.
25. Mickūnaitė, E. (2008). Rizikos grupių suaugusiųjų požiūris į mokymąsi. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 21, 149 – 159.
26. *Mokymosi visą gyvenimą memorandumas*. (2001). http://www.lssa.smm.lt/docs/Memorandumas_2001.doc (žiūrėta 2011-09-05).
27. *Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija* (2004). <http://www.suaugusiujusvietimas.lt/?id=14&did=28> (žiūrėta 2011-03-07).
28. Murray, C. (2005). Social Capital and Cooperation in Central and Eastern Europe – a Theoretical Perspective. *ICAR Discussion Paper* 9/2005. Humboldt University Berlin. <http://ideas.repec.org/p/hah/icardp/0905.html> (žiūrėta 2011-10-05).
29. *Neformaliuoju ir savaiminiu būdu įgytų mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo studijų rezultatais tvarkos aprašas*. (2011). http://kkc.vdu.lt/lt/system/files/ikelimui/neformal_vert_tvarka_atnaujinta_2011.pdf (žiūrėta 2011-11-05).
30. *Nevyriausybių organizacijų dalyvavimas teikiant viešąsias paslaugas*. (2005). <http://old.nisc.lt/doc/analize.pdf> (žiūrėta 2011-09-03).

31. *Nevyriausybinių organizacijų problemos, aktualūs klausimai bei pasiūlymai.* (2011). http://www.nisc.lt/files/optional/teisine_baze_siulymai.pdf (žiūrėta 2011-10-24).
32. *NVO koncepcija Lietuvoje.* (2009). http://www.nvoteise.lt/files/u1/projektas/pirmoji_d_1_koncepcija.pdf (žiūrėta 2011-10-08).
33. Okunevičiūtė - Neverauskienė, L., Pocius, A., Gruževskis, B., Moskvina, J. (2008). *Neįgaliesiems taikomų aktyvių darbo politikos priemonių vertinimas ir pasiūlymų parengimas priemonių efektyvumui didinti.* http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/Documents/mtyrimas_neigaliuju_ADRPP_20080723.pdf (žiūrėta 2011-10-08).
34. Radzevičienė, L., Gerulaitis, D. ir kt. (2010). NVO veiklų, susijusių su neįgalių asmenų kooperavimosi galimybėmis, kryptingumas. *Specialusis ugdymas*, 2 (23), 56 – 67.
35. Rupšienė, L. (2007). *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija.* Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
36. Ruškė, J., Beneševičiūtė, I. (2011). *Subjektyvūs asmenų su negale orumo konstravimo aspektai: neįgaliųjų nevyriausybines organizacijos narių patirtys.* Pateiktas leidybai rankraštis.
37. Ruškus J. (2007). *Neįgaliųjų profesinės karjera ir jos projektavimas: būklė ir galimybės.* http://www.siauliukolegija.lt/UserFiles/File/NKC/delfi_neig_prof_karjera.pdf (žiūrėta 2011-05-25).
38. Ruškus, J. (2002). *Negalės fenomenas.* Monografija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
39. Ruškus, J., Mažeikis, G. (2007). *Neįgalumas ir socialinis dalyvavimas. Kritinė patirties ir galimybių Lietuvoje refleksija.* Monografija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
40. Ruškus, J., Pocevičienė, R., Geležinienė, R., Urbelytė, I. (2004). *Ugdymo turinys kaip specialiųjų poreikių vaikų socialinio ir edukacinio dalyvavimo prielaida: tyrimo duomenys.* http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/spec_poreikiu_vaiku_tyrimo_ataskaita_SMM.doc (žiūrėta 2011-10-22).
41. Ruškus, J., Sujeta, I. (2011). Moksleivių vaikinių sąmoningumo ugdymas reflektuojant internetinę pornografiją. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 26, 82 – 95.
42. Serper, A. (2010). *An analytical critique, deconstruction, and dialectical transformation and development of the living educational theory approach.* PhD thesis. <http://www.actionresearch.net/living/serper/alonserperphd2010.pdf>
43. Šėporaitytė, D., Tereškinas, A. (2007). *Neįgaliųjų įsidarbinimo ir mokslo galimybės Lietuvoje.* Tyrimo ataskaita. <http://www.lygybe.lt/assets//Ne%C4%AFgali%C5%B3j%C5%B3%20%C4%AFsidarbinimo%20ir%20mokslo%20galimybi%C5%B3%20tyrimas.pdf> (žiūrėta 2011-10-22).

44. Šimašius, R. (2011). *Nevyriausybinių organizacijų naujos galimybės*. <http://www.teisingumas.lt/naujienos/straipsniai-interviu/nevyriausybiniu-organizaciju-naujos-galimybes> (žiūrėta 2011-10-22).
45. Šimašius, R. (2000). *Nevyriausybinių organizacijų aplinkos Lietuvoje apžvalga*. Konferencijos pranešimas. <http://www.lrinka.lt/Pranesim/Nvo.phtml> (žiūrėta 2011-10-22).
46. Švedaitė, B. (2005). Sėkmingos socialinės pedagoginės veiklos veiksniai: empirinės išvados. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 14, 133 – 144.
47. Targamadžė, V. (2010). Ugdymo ir ugdymosi paradigma bendrojo lavinimo mokykloje: realija ar vizija? *Acta Paedagogica Vilnensia*, 24, 69 – 77.
48. *Tarptautinių žodžių žodynas*. (2008). Vilnius: Žodynas.
49. *Terminų žodynas*. (2010). <http://www.zodynas.lt/tarptautiniu-zodziu/S/socialinis> (žiūrėta 2011-10-08).
50. Totoraitis, R. (2009). Mokymosi visą gyvenimą sistema Lietuvoje: plėtros gairės. R. Totoraitis, I. Tarasevič (Sud.). *Mokymosi visą gyvenimą strategija. Požiūrių įvairovė*. (p. 7 – 12). Vilnius: Efrata.
51. Vaičekauskaitė, R. (2008). *Vaiko su negale savarankiškumo ugdymo šeimoje diskursas*. Monografija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
52. Vaitkevičius, J. (1995). *Socialinės pedagogikos pagrindai*. Vilnius: Mokslas.
53. Vanier, J. (2006). *Kiekvienas žmogus – šventa istorija*. Vilnius: UAB Katalikų pasaulio leidiniai.
54. Viluckienė, J. (2011). *Neįgaliųjų gyvenamojo pasaulio fenomenologinė analizė*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
55. Viluckienė, J. (2010). Negalia kaip biografinis lūžis. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 1(26), 116 – 130.
56. Vinikaitytė, J. (2009). Orumo samprata: neįgalių asmenų sutelktos grupės žvalgomojo tyrimo rezultatai. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 1 (22), 217 – 224.
57. Žalimienė L., Rimšaitė E. (2007). Nevyriausybinių organizacijų metamorfozės – nuo labdaringos pagalbos vargšams XVIII amžiaus iki socialinių paslaugų rinkos dalyvio šiuolaikinėje visuomenėje. *Socialinis darbas*, 6 (1), 83-95.
58. Woolcock, M., Narayan, D. (2000). Social Capital: Implications for Development Theory, Research and Policy. *The World Bank Research Observer*, 15 (2), 225 – 249. [http://www.worldbank.org/research/journals/wbro/obsaug00/pdf/\(5\)Woolcock%20%20Narayan.pdf](http://www.worldbank.org/research/journals/wbro/obsaug00/pdf/(5)Woolcock%20%20Narayan.pdf)(žiūrėta 2011-05-10).
59. Whitehead, J. (2009a). *Justifying the use of a living theory methodology in the creation of your living educational theory*.

<http://www.actionresearch.net/writings/arsup/Cresswellqualitativemethods.pdf> (žiūrėta 2011-06-04).

60. Whitehead, J. (2009b). Generating living theory and understanding in action research studies. *Action Research*, Vol. 7 (1), p. 85 – 99. <http://www.spanglefish.com/mariessite/documents/Jacks%20papers/jwartheory0309.pdf> (žiūrėta 2011-08-17).
61. Whitehead, J. (2008). Using a living theory methodology in improving practice and generating educational knowledge in living theories. *Educational Journal of Living Theories*, Vol. 1 (1), 103 – 126. [http://ejolts.net/files/journal/1/1/Whitehead1\(1\).pdf](http://ejolts.net/files/journal/1/1/Whitehead1(1).pdf) (žiūrėta 2011-06-04).
62. Wood, L.A., Morar, T., Mostert, L. (2007). *From rhetoric to reality: the role of Living Theory Action Research in transforming education*. <http://www.nmmu.ac.za/documents/ARU/UJ%20Ed%20as%20Change%20Vol%2011%20Dec-07%20p67-80.pdf>

Adolfas Ruškys

**ANALYSIS OF PEOPLE WITH DISABILITIES SUBJECTIVE EXPERIENCES OF
PARTICIPATION IN NONGOVERNMENTAL ORGANIZATION**

The Bachelor Theses

Summary

Theoretical analysis of scientific literature sources showed that social participation is construed as multiple construct covering different-form-based active participation of a person in social life.

There exists a problem of the definition of NGO (non-governmental organization); however, NGO is most frequently defined as any non-profit organization uniting people in pursuit of common goals. Scientific literature focuses on the positive role of NGOs in encouragement of social participation of the disabled and in solving various social problems of this group of people. Based on the theoretical analysis, living theory is person's explanation about the educational impact on the self-education, learning from others and learning from social environments. Social pedagogy and living theory may be of related educational origin, of life-long learning duration, development of knowledge of narrative social pedagogy and aspects of reflections.

The research was carried out as qualitative focus group discussion, and the aim of the research was to reveal the subjective experiences of the disabled in NGO activities. The results of empirical study have been summarized using qualitative content analysis method.

9 people with different types of disability took part in the research:

The *empirical* part of the research deals with subjective factors of the disabled motivating them to participate in NGO activities, also with educational effects experienced by the disabled during NGO activities. The most important *conclusions* of the empirical research:

- The disabled people, who took part in the study, identified two groups of factors motivating them to participate in NGO activities, i.e. 1) *satisfaction of communication, cooperation and self-realization needs*, and 2) *satisfaction of the need to be recognized*. The category of satisfaction of communication and cooperation needs also includes the connotation of communion that means being and acting together and sharing common joy.
- *Becoming conscious of the transformation of the subjective concept of the disabled and the disabled becoming capable* – those were the main educational effects experienced by the disabled while participating in NGO activities.
- *The need for new members* (the need to attract young members and involve people with initiative into the activities of the organization), *new activities, services and additional financing*

– based on the experience of informants, who participated in the study, these are the main needs for making changes in NGOs.

Keywords: disabled, nongovernmental organization, social participation, living theory.

Pagrindinės sąvokos

Gyvenamoji teorija (angl. *living theory*) - asmens paaiškinimas apie ugdomąjį (angl. *educational*) poveikį (angl. *influence*) jos/jo mokymuisi (angl. *learning*), mokymuisi iš kitų žmonių ir mokymuisi iš skirtingų socialinių aplinkų bei situacijų. Ši teorija gali būti suprantama kaip naratyvinio tyrimo forma prasidedanti tyrėjo pasakojimu apie savo gyvenimo patirtis (Whitehead, 2009 b).

Mokymasis visą gyvenimą – visa mokymosi veikla, vykstanti, bet kuriame amžiaus tarpsnyje siekiant tobulinti asmeninės, pilietinės, socialinės ir profesinės srities kompetencijas (Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, 2004).

Negalė, yra ne tik žmogaus fizinių, intelekto ar psichikos pokyčių, o ir stereotipų, socialinių vaizdinių bei socialinės sąveikos rezultatas (Ruškus, 2002).

Nevyriausybė organizacija (toliau – NVO) yra bet kuri pelno nesiekianti organizacija, kurios tiesiogiai nekontroliuoja valdžios institucijos (NVO koncepcija Lietuvoje, 2009).

Informalus (savaiminis) mokymasis – natūralus kiekvieną dieną vykstantis mokymasis. Skirtingai nuo formaliojo ir neformaliojo, informalus mokymasis nebūtinai tyčinis, todėl jo gali nepripažinti net patys individai papildantys savo žinias ir įgūdžius (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2001).

Socialinis dalyvavimas (angl. *social participation*) yra daugiamatis konstruktas, aprėpiantis formalius ir neformalius socialinius vaidmenis, įsitraukimą į įvairias bendruomenines veiklas bei socialinį gyvenimą (Gerulaitis, 2007).

Grupinės diskusijos konspektas

Grupinės diskusijos dalyviai: Austėja, Emilija, Gabija, Julija, Kazytė, Magdutė, Lilija, Lukas, Rugilė¹¹.

Pastaba. Tyrėjas transkribavo visas tyrimo dalyvių išsakytas mintis, tačiau netranskribavo savo pasisveikinimo, tyrimo tikslo pristatymo ir kitų savo, kaip grupinės diskusijos vedėjo pasisakymų, todėl, kad empiriniam tyrimui, tai nėra vertinga medžiaga. Todėl žemiau glaustai pateikta grupinės diskusijos eiga:

- 1) pasisveikinimas, prisistatymas grupei;
- 2) tyrimo temos, tikslų bei problemos pristatymas, grupinės diskusijos eigos ir trukmės aptarimas;
- 3) trumpas paaiškinimas, ko tikimasi iš dalyvių;
- 4) duomenų fiksavimo ir jų panaudojimo etikos klausimų aptarimas;
- 5) neįgaliųjų dalyvavimo NVO veiklose subjektyvių patirčių išsakymas, dalyvavimo NVO veiklose kintamųjų užrašymas;
- 6) diskusijos apibendrinimas;
- 7) diskusijos užbaigimas (padėka dalyviams ir atsisveikinimas).

Grupinėje diskusijoje išsakytos mintys

Tyrėjas. Kas Jus motyvuoja dalyvauti šios organizacijos veiklose? Kodėl čia ateinate?

Kazytė. Aš tai pavyzdžiui turiu daug idėjų, kokių rankdarbių galima prikurt, tai čia prigalvoju ir galiu savo mintis realizuoti ir dar kiti gali. Tai mes mezgam, tai mes iš gamtinių medžiagų visokius „pribombasus“ darom, tai vėl ką nors siuvame, nu vienu žodžiu, daug visko prisigalvojam ir dirbam, įgyvendinam, ką sugalvojom.

Lilija. Padėt kitiems – svarbiausia, nu aš sakyčiau, kad geriausia man kitiems patinka padėt, tada jaučiuosi gerai, o čia reikia padėt, kaip asistentei, tai man patinka dėl to čia būt.

Tyrėjas. Kodėl kiti, dar nekalbėję, dalyvaujate savo organizacijos veiklose? Kodėl čia ateinate? Kas jums čia yra svarbu?

Magdutė. Žinot, šiaip tai yra svarbu, kad kiti nariai dar ir kaip rankdarbių žinovė, nu, kaip specialistę tave pripažįsta, klausia patarimo ir šiaip.

¹¹ **Pastaba.** Siekiant nepažeisti konfidencialumo principo, visų grupinės diskusijos dalyvių vardai - pakeisti.

Kazytė. Jo, man tinka, kad aš turiu pareigas čia ir esu kaip ir kuratorė renginių, man patiki organizavimą, nu kai patirties toje srityje turinčiai ir dar kaip gerai dirbančiai toje srityje, tai dėl to aš čia ir einu.

Lukas. Man tai pradžioje psichologiškai kažkur eit reikėjo, kad psichika nepakriktų nuo nežinojimo ko imtis, kad būtų kažkoks veiksmas, buvo tai svarbu. Gal ir išgelbėjo mane nuo depresijos mūsų organizacija, nežinau, kaip ten būtų buvę, jei nepradėjęs būčiau čia lankytis.

Julija. Nu, ir kai pradėjau čia eiti, tai tuojau kartu ką nors sugalvojam, kartu ką nors veikiame, tai kartu užsiėmus ir laikas kitaip eina. Nu man, kaip ir nedavė į depresiją kokią įkrist, nes jau nelabai daug ir trūko. Būčiau užsidepresavus, jeigu nebūtų šitos organizacijos ir neturėčiau jokių tikslų. Kad galėčiau iš namų išeiti. Ten tokie kasdieniniai dalykai, kaip kasdieniniai buitinių rūpesčiai, apsipirkimas ir panašiai, tai nelabai ką ir padeda. Tas pats per tą patį, tiesiog ir stumia tas juodas mintis artyn, o kai turi kur išeiti, tai kažkaip ir nėra kada per daug galvoti, kad kažkas yra negerai.

Rugilė. Man tai labai patinka kai mes dirbam kokį vieną darbą kartu. Ne tai, kad vienas sau dirbi, bet, kad kartu. Tada ir nuotaika visai kitokia ir tas laikas daug greičiau praeina, nu visai kitaip žmogus jautiesi. Man dirbti kartu su kažkuo, kažkaip įdomiau, nei viena, nes gali ir pasitarti, ir pasiginčyti, jei reikia.

Gabija. Atėjus čia, man labai gera pabendrauti su vadove, su kolektyvo nariais ir aš tokia pakylėta išeinu namo, man labai gera. Tas bendravimas su kitais mane čia atviliojo.

Emilija. Aš tai einu čia, kad yra apskritai kažkoks bendravimo kontaktas, daugiau negu, kad būnant tarp keturių sienų. Tiesiog, visi žmonės gi turi su kažkuo bendrauti, negali bendrauti tik vieni patys su savim, arba tik su savo šeima.

Austėja. Nu, man tai neduok valgyti, bet duok pašnekėt, tai čia kai ateinu, tai išsišneku kiek man reikia. Jei būtų negalima kalbėtis, nu pavyzdžiui kas nors sakytų, kai čia ateini, tai tylėk, tai tiek mane čia ir tematyti. Nu, tikrai, jaučiu tada neateičiau.

Tyrėjas. Galvodamas apie mūsų diskusijos analizę, tyrimo ataskaitos rengimą, norėčiau pamėginti jūsų išsakytas mintis pateikti apibendrintai ir sulaukti jūsų nuomonės ar teisingai jus supratau. Taigi, ar būčiau teisus, jeigu sakyčiau, kad dalyvauti organizacijos veiklose jus skatina tai, kad čia galite save realizuoti, kažkurie paminėjo, kad svarbu tai, jog yra pripažinti, taip pat esate įsitraukę į organizacijos veiklas ir todėl, kad galite čia pabendrauti ir bendradarbiauti?

Magdutė. Nu tai aišku, gi tą patį čia ir pakartojot tik kitais „biškutį“ žodžiais.

Austėja. Taip, be abejonės, jeigu jau nereikėtų taip smulkiai išskaidyti, tai galėtumėm viską pasakyti tuo jūsų vienu sakiniu.

Tyrėjas. O kokios yra jūsų dalyvavimo NVO veiklose patirtys? Kaip dalyvavimas įvairiose organizacijos veiklose paveikė jus ir jūsų gyvenimus. Kuo tas dalyvavimas jums yra naudingas, o gal priešingai – nenaudingas?

Austėja. Nu kaip, pavyzdžiui kai dalyvaujam diskusijose, tai išgirsti kokią mintį apie ką anksčiau negalvodavai, tada vėl gali iš naujo viską pergalvoti, persvarstyti ir kažkur pakeist savo nuomonę. Pavyzdžiui, jei nedalyvautum, tai negirdėtum ir pasiliktumei prie tos savo senos, nebūtinai teisingos nuomonės. Nu, diskusijos mane tai veikia, o kaip kitus įdomu?

Julija. Žinot, man tai vienas labai susitikimas įstrigo, kai susirinkom į diskusiją apie negalę, tai ten viena dėstytoja ratukuose sako negalė nėra liga ir nebūtinai problema. Tai tada taip kažkaip pergalvojau, kad tikrai ne liga ir ne bėda. Nu tikrai, kad aš nesergu gi, nu, tik, kad biškį koja trumpesnė, bet nu ir ka? Nereikia to sureikšmint, reikia daryt kas tau reikia ir tiek.

Emilija. Jo, aš irgi iš tos diskusijos prisimenu, kaip ten apie tokius žymią negalę turinčius brolius pasakojo, kad ten jie ir žmonas turi sveikas ir darbais iki kaklų apsvirtę, tai tada pradėjau galvot, kad mano negalė visai ne negalė ir reikia biškį kitaip apie ją mąstyti. Nes ten net toks lygis, kad tiem broliam reikia labai nemažai pagalbos buityje ir jie nedejuoja, o kažkaip sau gyvena ir dar kuria, vienas straipsnius rašo, kitas tapo ikonas. O, aš tai ką, man tai tos pagalbos, jeigu ir reikia, tai ne taip dažnai.

Lilija. Klausydamasi kitų pagalvojau, kad žinai, daug duoda dar kiti žmonės, kur didesnę negalę turi ir tu dar jam nebandyk pasakyti, kad jis su negale, tai tada pradedi kitaip mąstyti, kad nereikia būt tokiu „durneliu“ – verksneliu. Reikia džiaugtis gyvenimu, negrauzti savęs, džiaugtis, kad dar kvėpuoji, matai saulę, nu viskuo ką turi. Ta prasme, pradeda kažkaip daryti nepatogu, kad tas, kurio negalė sunkesnė, daug tvirčiau už tave laikosi.

Rugilė. Jo, aš tai bendravau su tokiu žmogum, kur elektriniu tuo vežimėliu važiuoja, tai jis vis sau šypsosi, džiaugiasi, niekad nedejuoja, tai ir man būtų griekas. Gi tos negalios, palyginus su juo, pas mane kaip ir nėra, kai pagalvoji.

Austėja. Svarbu tai ką sakot, bet mane tai kiti dalykai labiau paveikė. Man tai labai daug supratimo davė, kai po traumos nosisuko tie, kur galvojau, kad yra draugai, o tie kur taip nemaniau, tai pradėjom su jais labai gerai draugaut, taip tada permasčiau viską, pergalvojau ir supratau, kad negalė ne tai, kad kažkas tik blogo, bet toks rėtis, kuris atskiria pelus, nuo grūdų... ta prasme, tikrus draugus nuo netikrų. Tai gal, sakau ir nieko tokio, kad sulūžau? Nu ta prasme, gal net gerai, nes pamačiau, kurie žmonės, draugai – tikri, o kurie ne. Nes matot, tikri draugai, dėl to, kad pasikeitė fiziškai, neturėtų tavęs pamiršti ir nuo tavęs nisisukti, arba apsimesti, kad tavęs nebepažįsta ir niekada nepažinojo. Juk esi tas pats, koks buvai, tik tiek, kad ne taip atrodei ir fizinės

galimybės sumažėjo, bet žmogus tai tut as pats, su tuo pačiu savo charakteriu ir kitais bruožais. Gal negali to ką kažkada galėjai, gal ne viską gali ką galėjai, bet yra dalykų, kuriuos vis dar gali, arba gali juos atlikti kažkaip kitaip. Aišku, daugiau pastangų įdėdamas ir visa kita.

Kazytė. Aš, tai čia eidama, vis dažniau ir dažniau mažiau kad aš iš tiesų dar labai daug galiu.

Julija. Tai aišku, kad tikrai taip, na eini ir supranti, kad taip, taip, aš galiu, o ne kas kitas už mane galės, aš galiu ir viskas, nu reikia galvot, kad gali ir tada galėsi. Kitaip nieko nebus. Turi galėt per negaliu. Nu ta prasme, pirmiausia nusiteikt, kad galiu, o tada ir elgiesi kitaip. Kur reikia prašai pagalbos. Ta pagalba, tai irgi, jei pati nenorėsi, pati neprašysi, tai iš dangau gi nenusileis.

Emilija. Jeigu ne pati, tai niekas nieko ir nepadarys, kad tu kažką galėtum. Turi pats stengtis galėti. Jei aš nenorėčiau galėti, jei nenorėčiau daugiau, tai niekas čia ar kur kitur manęs ir nematytų. Tik nuo paties žmogaus priklauso ar jis bent jau daro tai ką jis gali, ar jis skundžiasi, kad nieko negali, nors iš tiesų labai daug gali.

Lukas. Aš tai galvoju, kad negalima „užs ciciklint“ ant negalės. Reikia užmiršt tą savo negalę, kaip ir aš užmiršau, kai pradėjau kurti savo verslą. Nėra kada galvot, kad aš su negale, suktis reikia. Tai ir elgiuosi kaip be negalės. O ką, gal sakysit neįgalus aš? Jei taip, tai tada tas kas sakys toks pats ir yra ir taškas, nėra ką čia daug kalbėt.

Gabija. Įdomiai čia jūs... Kaip tik aš vis galvojau, kad aš nieko čia negaliu ir neaiškinkit man visi „ereliai“, bet kažkaip aiškino, aiškino, „pielavojo“ mane ir įaiškino, kad gi tikrai galiu. Šiaip tai Kazytė ir Emilija, labai jau iš pat padžių mane auklėjo. Nervindavo iš pradžių nerealiai, galvodavau, nu „bjaurios tos bobos“, bet dabar gerai, galiu tik „ačiū“ jom pasakyt. Jei nebūtų „pelavojusios“ neaišku kokia šiandien būčiau, kaip mąstyčiau...

Tyrėjas. Kokios kitų žmonių patirtys? Kas ir kaip jus paveikė įsiliejus į organizacijos veiklas?

Austėja. Aš tai mūsų organizacijoje mačiau kitus tokią pat kaip aš negalę turinčius ir labai daug ką savarankiškai pasidarančius. Nu tai tas jų pavyzdys ir kaip čia pasakius ir davė man supratimo, kad aš irgi pati galiu daryt ką man reikia, gal tik kitaip nei buvau, kad įpratus.

Lukas. Gal šiaip jau ir viską susakėm, man atrodo. Apie tuos poveikius ir pasikeitimus.

Tyrėjas. Išklauseš jūsų pasisakymų vėl norėčiau pamėginti apibendrinti visas nuomones ir paklausti ar galima būtų teigti, kad dalyvaudami NVO veiklose patyrėte tam tikrų poveikių, kurie skatino pakeisti savo turimą nuomonę apie negalę, kitaip pradėti vertinti savo negalę, na ir, be abejo, save, savo galimybes?

Lukas. Taip, žinoma.

Gabija. Tai aišku, kad taip.

Tyrėjas. Galbūt dar šiuo klausimu kas nors turi ką nors pridurti.

Austėja. Tai, kad tikrai viską ir susakėm, ta prasme svarbiausius tokius dalykus, tuos kurie reikšmingi.

Tyrėjas. Įdomi jūsų nuomonė apie tai, kokių naujovių reiktų organizacijai, kokių pokyčių? O galbūt nereikia jokių pasikeitimų, ką manote?

Kazytė. Reikia daugiau pinigų, nes labai iš tikro, jų trūksta organizacijai. Būdavo anksčiau laisviau, duodavo tų pinigukų, o dabar ne, nors papildomi pinigukai labai praverstų. Darydavo tas sueigas, duodavo ir valgyti. Paremdavo, kad galėtumėt į ekskursijas kur nors pavažiuoti. Būdavo baliai, sponsorai pašefuodavo. Dabar tai praktiškai niekas nešefuoja. Pinigų nėra, nors pinigų labiausiai reikia.

Magdutė. Nu jo, reikia daugiau gaut finansų, nes dabar tai jų trūksta. Nu, bet kad nebeduoda beveik visai, mažai mus finansuoja. Sakyčiau, kad ne kas, ne kas su tuo finansavimu.

Julija. Ateina neįgalieji ir sako kur važiuosim, ką darysim, gal kur nors ką. Kad dabar ir pinigėlių nėra. Vis nepatenkinti. Iš kur tų pinigų paraut? Iš kur gaut pinigų?

Tyrėjas. Na, pinigus šiais laikais, jei tik yra noro, geriausia per projektus užsidirbti. Juk pinigai neduodami, o uždirbami. Galima teikti paraiškas į Neįgaliųjų reikalų departamentą, rašyti vietinės reikšmės projektus savivaldybei, domėtis kokių dar projektinių galimybių galima atrasti jūsų NVO?

Julija. Tai mes rašom, bet kad vis mažiau ir mažiau su tais projektais sekasi mum.

Austėja. Jo kažkaip su tais finansiniais dalykais, krizė ir pas mus, taip, kaip ir visur.

Tyrėjas. Ar teisingai jus supratau, teigiate, kad aktualu papildomas finansavimas, kalbant apie organizacijos pokyčius?

Kazytė. Tai aišku.

Magdutė. Taip, taip.

(**Tyrėjo pastaba.** Pritaria ir kiti diskusijos dalyviai).

Tyrėjas. Kokių pokyčių dar reiktų jūsų organizacijai?

Gabija. Ar tik man taip atrodo, nu, bet nėra jaunimo pas mus. Gal, kad būtų atgytų organizacija.

Rugilė. Jaunimas praverstų. Žinot, jaunystė, karštas kraujas, energija...

Lukas. Trūksta, tikrai, nu ir kaip tą jaunimą padaryt neįgaliais, tada gal ir atsirastų? Galbūt čia tam mūsų mieste ne tiek daug to neįgalaus jaunimo? Iš vienos pusės gaila, kad nėra, iš kitos pusės, tegul tik kuo ilgiau būna jauni ir sveiki.

Kazytė. Ką aš žinau, kartais atrodo, kad ten jaunam ar senam nesvarbu, siūlai ateit, o jis nenori, atsisako, neįdomu jam. Paskui po kiek laiko tam pačiam vėl žmogui siūlai, jis vėl pasako, kad man niekas nesakė, nesiūlė.

Magdutė. Bet gi ne apie siūlymus ir kaip kas ko atsisako, o ko mums dar reikėtų kalbam. Tai reikėtų sakyti, ko dar mum trūksta, manau. Nu, reikėtų tokių labai strainų, aktyvių, tokių veiklių žmonių.

Lilija. Gal dar kokia viena kita “dielavaja” moteriškė arba vyriškis ir būtų neblogai, išjudintų čia visus, kurie “miega”.

Tyrėjas. Kokia kitų nuomonė, ko dar reikėtų?

Austėja. Gal švietėjiškos veiklos reikėtų...

Emilija. Daugiau mokymų galėtumėm organizuoti. Visokių ir savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo, kokios nors užsienio kalbos, dar kokių kitokių.

Rugilė. Aš tai kokių seminarų norėčiau įdomiom temom, apie bendravimą, šiaip apie gyvenimą... Apskritai tokių įdomių, kad ne tik klausyt, bet ir ką nors padaryt tame seminare turėtum, nu, bet, kad būtų įdomu tai ką darai.

Kazytė. Būt gerai, kad daugiau tų asmeninio asistento pagalbos paslaugų teiktų. Pažiūrėkim, pas mus kiek yra tų silpnesnių žmonių. Tai gauna jie to aistento paslaugų, bet jų tikrai neužtenka. Turėtų daugiau pačioje organizacijoje tų paslaugų būt teikiama.

Austėja. Reikėtų ne tik organizacijoje, bet pagalbos į namus daugiau paslaugų. Gi yra tokių, kurie nebegali čia ateiti, nes yra per silpni, tai reikėtų ir pagalbos į namus tokiems žmonėms, dažniau ir daugiau, man atrodo.

Lilija. Nu, plėsti socialines paslaugas, gerai būtų, nes tikrai dar yra sričių įvairių, kur galima plėstis.

Emilija. Būrelių gal daugiau reikėtų. Tokių skirting, įvairesnių, kad didesnis pasirinkimas būtų žmonėms.

Kazytė. Aš tai sakyčiau, kad renginių daugiau reikėtų, o renginių, galima gi prigalvoti, kad ir Rudenėlio šventę, ką kitą, mano minčių daugybės...

Lukas. Dar labai reikia naujovių kai galvojam apie tuos, kur truputį kitaip mąsto, ta prasme, daugiau veiklų pasiūlyti tiem kur su proto negale žmonėms, nes jiems labiausiai reikia padėti kuom užsiimt.

Magdutė. Nu tai Lukai, galima sakyti, kad tas pats, kas nauji būreliai, visokiems žmonėm ir su fizine ir su protine negale, kad kiekvienas galėtų pagal save pasirinkti, ta prasme. Šiaip tai pas mus yra ir rankdarbių, ir ten visokių kitokių, bet tokių labiau į “darbščiasias rankas” orientuotų. Tai tikrai galėtų būti ir kitokio stiliaus, kitokias veiklas siūlančių užsiėmimų.

Lilija. Na taip, iš esmės būtų gerai viską išvardinti. Praverstų pinigai, visokie nauji užsiėmimai, kokie nors seminarai, būreliai ir vis tai ką čia susakėm.

Tyrėjas. Galbūt dar kažkokių minčių turite mūsų diskusijos papildymui?

Lukas. Kad viską iš esmės ir iškalbėjom. O tai jūs, kaip sakėt, tai padarę analizę, atsiųsit mums e-mail’u, kad dar paskaitytumėm ir pasakytumėm ar sutinkame su jūsų apibendrinimais ir tuo kaip tuos duomenis sugrupavot, ar kaip ten?

Tyrėjas. Taip, kaip ir aptarėme diskusijos pradžioje, apibendrintus tyrimo duomenis, savo išvalgas ir interpretacijas išsiuntinėsiu kiekvienam jūsų el. paštu ir lauksiu komentarų, atsiliėpimų. Pagal juos, jei reikės pataisyti ataskaitą ir vėl išsiuntinėsiu, ir taip su jumis konsultuosiuosi tol, kol jūs patvirtinsite, kad su viskuo toje ataskaitoje sutinkate, kad jūsų minčių neiškraipiau ir, kad nesuteikiau jūsų žodžiams savo prasmių.

Kazytė. Nu, ką visai įdomu buvo, tai lauskim jūsų laiškų.

Tyrėjas. Galbūt dar ką nors svarbaus pamiršau paklausti apie jūsų dalyvavimą NVO? O gal jums kyla kokių nors klausimų, kuriuos norite užduoti man?

Austėja. Tai, kad visai aišku, viską aptarėme pačioje pradžioje, o klausimų, tai, kad kaip ir nėra. Gi jūs čia mūsų klausinėjat.

Tyrėjas. Dėkoju visiems už įdomią diskusiją, vertingas mintis. Viso gero.